

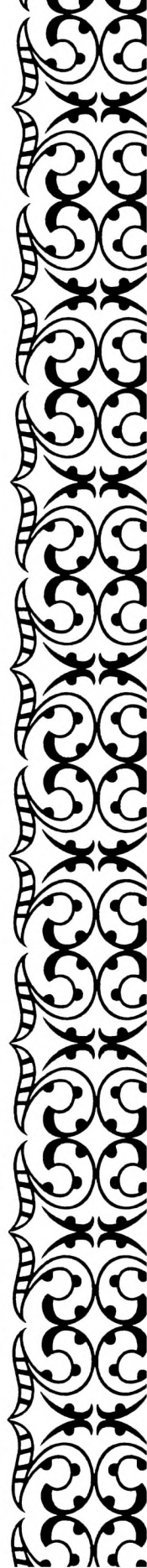

ONA SHAHURIMI – TOSHIKENTIMI

2200

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPANIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT–2009

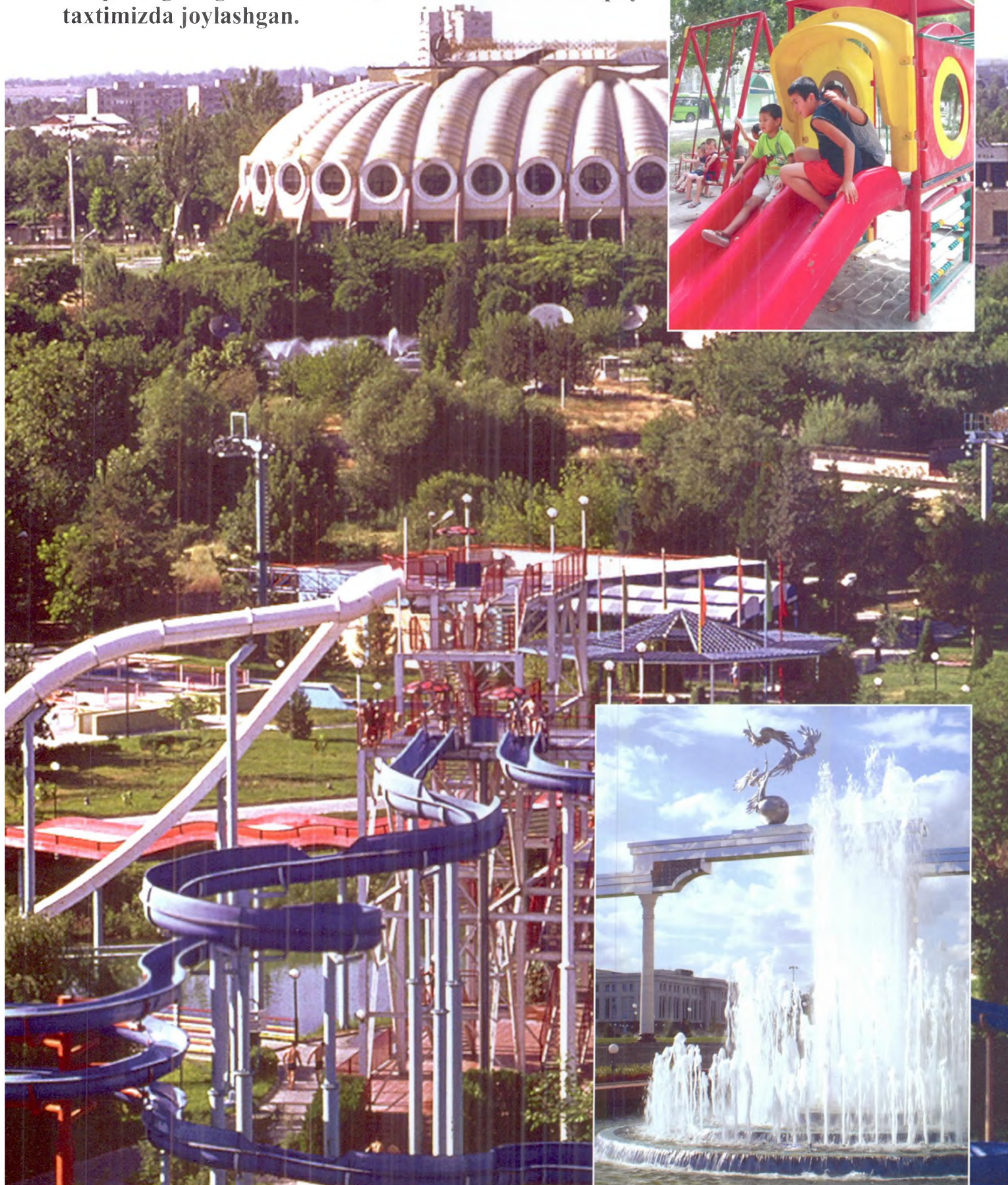

Deydilar: Toshkentdan suv ichgan chumchuq
Qaytib kelar ekan Makkatillodan,
Yurti ham, so'zi ham, ko'zi ham ochiq
Tabarruk tuprog'i zar-u tillodan.

Mustaqil O'zbekistonimizni 165 davlat tan olgan. 118 davlat bilan diplomatik aloqa o'rnatilgan. Ko'pchiligining elchixonalari, konsullik idoralari poytaxtimizda joylashgan.

Toshkentning tinchlik va do'stlik ruhi abadiydir! Toshkent tinchlik va do'stlikka xizmat qilgan buyuk tashabbuslar va an'analarning vatani bo'lib keldi va bundan buyon ham shunday bo'lib qoladi.

Islom Karimov

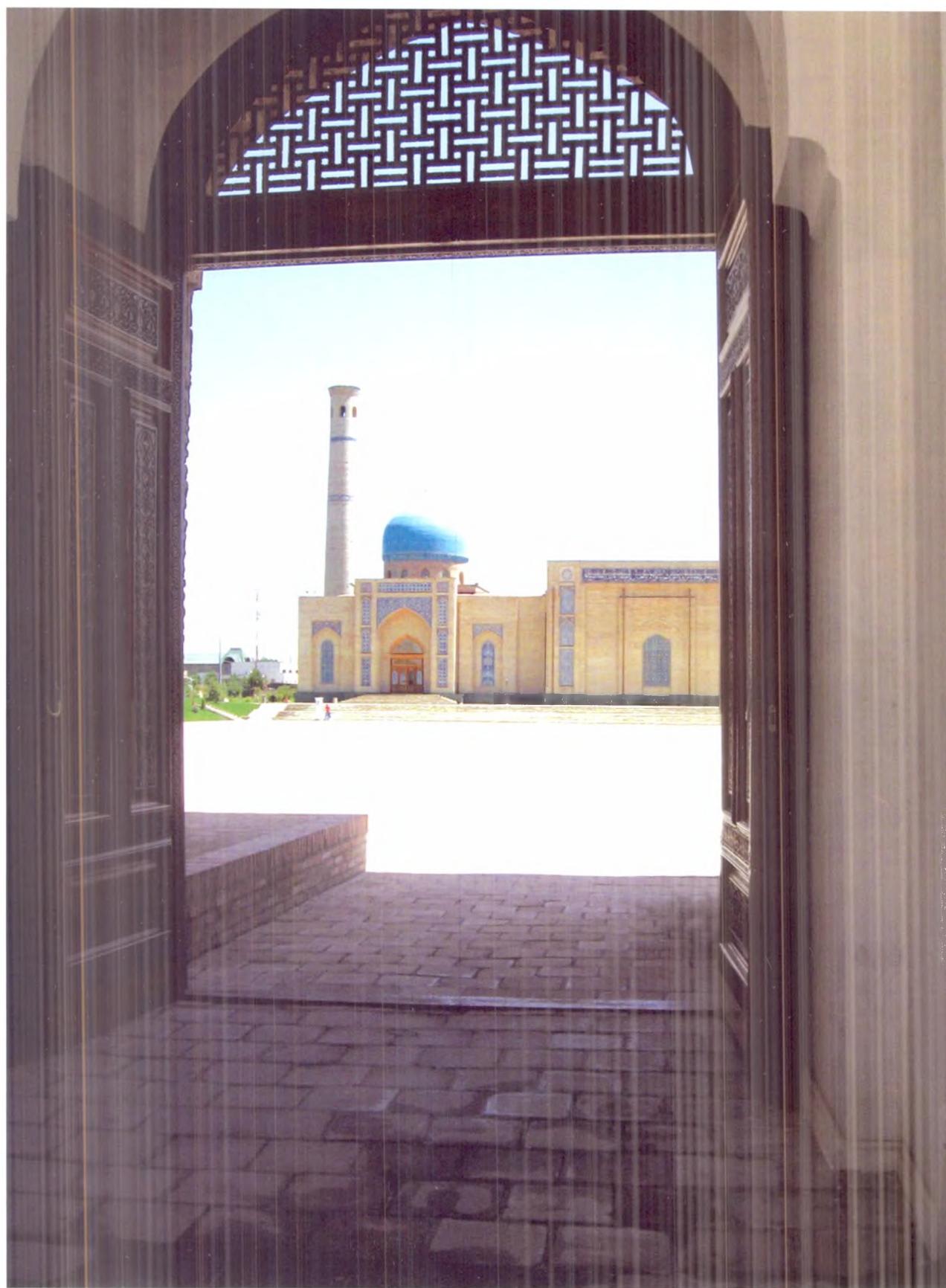
Ona shahrim – Toshkentim

Toshkent – O‘zbekiston Respublikasining poytaxti! Siz serquyosh o‘lkamizning qaysi shahar va qishlog‘ida yashamang, yuraklarga yaqin bo‘lib qolgan bu tanish nomni har kuni bir necha bor eshitasiz.

«Toshkentdan gapiramiz!» deb O‘zbekiston radiosining turli-tuman kanallari o‘z eshittirishlarini boshlaydi.

«Havo to‘lqinlarida Toshkent telestudiyasining ko‘rsatuvlari!» deyilishi bilan zangori ekranlar qarshisiga yaqinroq

o‘tirasiz. Sizning har kuni maktabga olib boradigan darsliklaringiz, qo‘yingchi, rang-barang gazeta va jurnallar ham Toshkentdagi «Sharq», «O‘qituvchi», «G‘afur G‘ulom», «O‘zbekiston», «Cho‘lpon», «Yangi asr avlodi», «Istiqlol», «Fikrmediya» kabi nashriyotlarda chop etiladi. Qishloq mehnatkashlarining og‘irini yengil qiladigan qudratli traktorlar, paxta terish mashinalari-chi? Ular ham Toshkent traktor zavodi ishchilari qo‘lidan chiqadi.

Ko'kaldosh madrasasi. XVI asr.

Toshkentda kitob bozori. XIX asr.

Og'ir yuk ko'taradigan va yo'lovchi tashiydigan samolyotlar, televizorlar, turli-tuman kompyuterlar ham Toshkentda yig'iladi.

Agar qiziqib ko'rsangiz muallimlaringiz, ish yurituvchi, biznesmen, bank xizmatchisi kabi oliy ma'lumotli mutaxassislarning ko'pchiligi Toshkentda tahsil ko'rgan bo'lib chiqadilar. Xullas, poytaxtimiz Toshkent siz va bizlarni juda ko'p narsalar bilan bog'laydi. Chunki u Poytaxt. Bundan tashqari, Toshkentning «Tinchlik shahri», «Do'stlik shahri», «Markaziy Osiyoning yuragi», «Sharq

darvozasi» degan ko'chma nomlari ham bor. Toshkent Sharqdagi eng chiroyli, eng dovrug'li, rivojlangan shaharlardan biridir.

Muxtasar qilib aytganda, qo'lingizdagi kitob ana shu qudratli, qadrdon va ko'hna Toshkentimiz haqida.

Mustaqillik maydonidagi Baxtiyor ona haykali.

– Nimasi ko‘p Toshkentning?
– Suvi, soyi, soyasi...

*Toshkentga ixlosmandning
Tugamas hikoyasi!..*

O‘tmishga sayohat

Osha kuni kamina Toshkent haqidagi tarixiy ma’lumotlarni kitoblardan alamahalgacha o‘qib o‘tirdim. Bir vaqt kiraverishda kimdir yurgandek bo‘ldi. Sal o‘tmay oyoq tovushi men o‘tirgan xonada paydo bo‘ldi. Tavba, o‘rta eshik yopiq edi. Ochilganda ovoz chiqaradigan odati bor edi. Hatto eshikning ochilgani ham bilinmadi. Bunday qaragam, tepamda bir bolakay iljayib turibdi. Derazadan tushayotgan oy shu‘lasi uning oyog‘idagi uchi qayrilma kovushidan tortib, ustidagi oq yaktagi, boshidagi sallachasigacha yoritib turardi. Qayerlaridir tanishlarimga ham o‘xshab ketardi.

– Mening ismim Nur. O‘tmishni ko‘rishni orzu qilgan edingiz. Xizmatinigizga tayyorman, – dedi u shirin jilmayib. Keyin qo‘lini ko‘ksiga qo‘yib, yerga qardi. Dumaloq, oppoq yuzlari jiddiylashdi. U shu turishda ertaklarda o‘qiganim Ibn Hattobga ham o‘xshab ketardi.

Shunda men ajoyib bir nur bo‘lsa-yu, uni xohlagan joyga yo‘naltirib, bundan ming yillar oldin Toshkentda bo‘lgan voqealarni kino ekranida ko‘rgandek tomosha qila olsang, deb xayol surganimni esladim. Ajabo, ana shu nur oldimda, odam qiyofasida turardi.

– Bo‘ling tez. Biz tong otib, oy nuri

Yoymachilar bozori. XX asr boshlari.

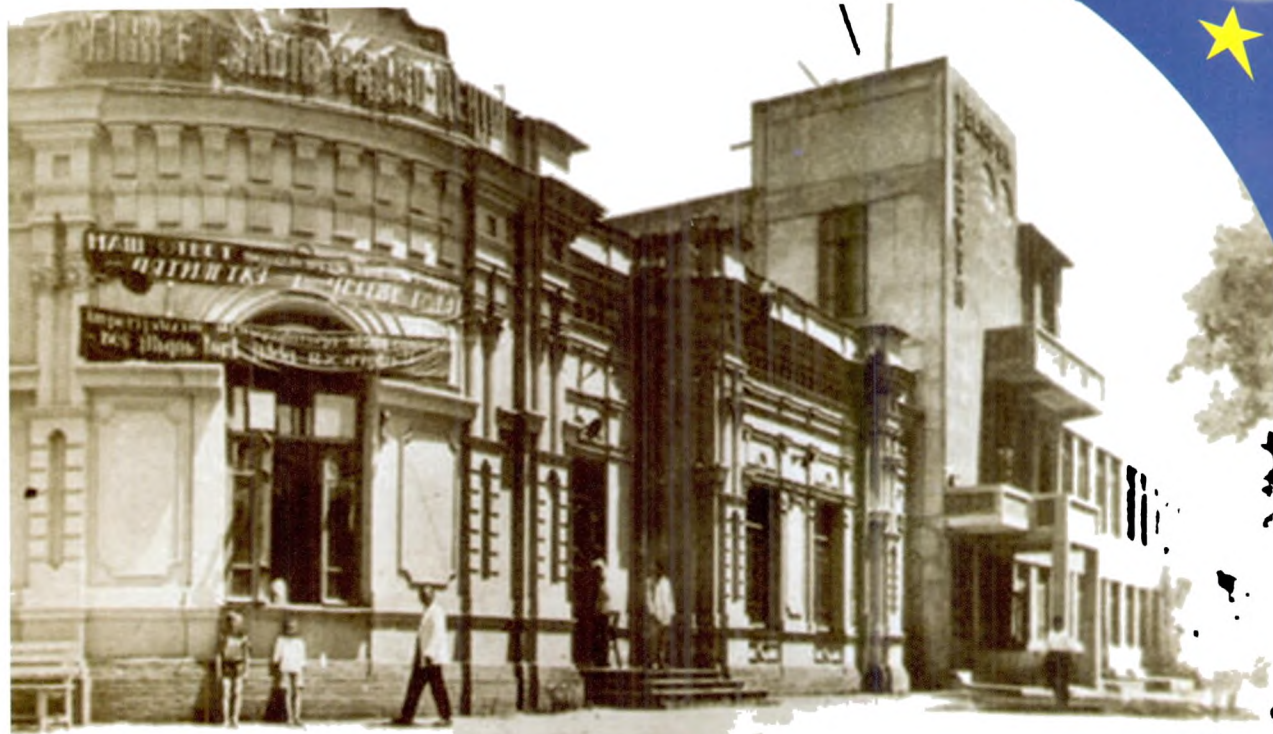

Eski shahar ko'chalari. XIX asr.

Toshkent. Yangi shahar. XIX asr.

Zamonaviy ko'rinishdagi ilk ma'muriy binolar. XIX asr.

Beshyog'och maydoni. XX asr.

Qadimgi tosh ko'chalar. XIX asr.

xira tortib qolguncha barcha ishlarni bitirib ulgurishimiz kerak, – dedi u.

– To'xtang, siz bu yerga qanday qilib kelib qoldingiz? Eshik qulf edi-ku, – dedim.

– Axir men Nurman. Menga to'siq yo'q.

– Siz-ku, mayli, men qanday qilib uydan chiqib ketaman, yarim kechada. Uydagilar nima deydi?

U deraza oldiga keldi-da, oyga qarab:

– Haybara-saybara, – deb qo'llarini yozib yubordi. Deraza tagida chiroyli gilamcha paydo bo'ldi. U muallaq turardi.

– Iye, bu ertaklardagi Ibn Xattobning uchar gilami-yu, – deb yuboribman.

– Qani, marhamat, – dedi Nur derazani ochib, – bo'la qoling.

Gilamchaga qadam qo'yishim bilan yuragim shuvullab ketdi. Bunday qarasam, uchib ketayapmiz. Osmon to'la yulduz, oy to'lgan. Bir chiroyli.

– Pastga qarang, – dedi Nur e'tiborimni tortib, – biz Mustaqillik maydoni ustidan o'tayapmiz.

– Yo'g'-e, – dedim ko'zlarimga ishonmay. Chunki yakkam-dukkam, ko'shqasrlar, qo'rg'onlar, ekin paykallari ko'zga tashlanadi.

– Hozir biz taxminan 1300–1400 yil orqaga qaytdik. U paytlarda Chilonzordan tortib Eski shahar-u Qoraqamish tomonlarda odamlar zich yashamagan.

– E, odamlar Toshkentda umuman yashamagan demoqchimisiz?

Shahardagi yo'llar bir-biriga ulansa bir necha ming kilometrni tashkil qiladi. Ularni 145 ta ko'prik, 28 ta yo'l o'tkazgich, 7 ta tunnel, 34 ta yerosti o'tish joylari birlashtiradi. Toshkent ko'chalarida ilk tramvay 1901-yildan, trolleybus esa 1947-yildan yura boshladi.

gan. Lekin ular qanchalik talansalar ham birovga tobe bo'lishni istamaganlar. Chochliklarning bunday mardligi, mehnatsevarligi, o'z yurtlarini haddan tashqari sevishlari o'sha vaqtdagi Turk xoqonligining g'ashini keltirardi. Natijada u Chochga bostirib kelib, o'ziga qaram qilib oldi. – Nur gapira turib oyga shunday qo'lini cho'zgan edi, kaftida bir kitob paydo bo'ldi. Nur o'qidi: – «Viloyat aholisi jangovar va erksevar kishilar edi, Turk xoqoni bilan ularning oralari buzilib qolgandan keyin xoqon ularni bosib oldi». Buni Xitoy tarixchilari yozib qoldirishgan, – tushuntirdi Nur. Keyin yana: «Haybara-saybara», – dedi-yu qo'lini silkib yubordi.

Shahar birdan yana to's-to'polon bo'lib qoldi. Shaharni qurolli odamlar o'rab olgan, qamal holatida edi. Uchli,

yo'g'on xodalar bilan shahar devorlarini buzishyapti. Uzun narvonlar qo'yib, ichkari kirishyapti. Ular nayza, kamon, cho'qmorlar bilan qurollangan. Yodimga tarix kitobi tushdi. Kiyimlari, qurol-yarog'larini ko'rib, esladim:

– Bular arablar-ku, – deb yubordim.

– Topdingiz, – dedi Nur. – Hozir 713-yilda yuribmiz. Chochliklar islom diniga kirguncha quyoshga, olovga, ajdodlar ruhiga sig'inishardi. Zardushtiylik dinida edilar. Ammo islomga osonlikcha kirishmagan. O'rtada janglar bo'lgan, qon to'kilgan. Islomga kirmaganlarga katta soliq solingan. Undan ham bo'yin tovlaganlarning boshi ketgan. Islomni qabul qilganlarni moli-joni omonda bo'lgan. Shunday qilib, – so'zida davom etdi Nur. – Arablar fathidan keyin Choch Shosh deb yuritila boshlandi.

«Yangi avlod» bolalar ijodiyoti festivallari oldin butun O'zbekistonimizda bo'lib o'tadi. Uning g'oliblari esa poytaxtimiz Toshkentda aniqlanadi.

– Nimaga? – deb so‘radim Nurdan.

– Chunki arab imlosida «Ch» harfi yo‘q. «Ch»ni ular «Sh» deb talaffuz qilishadi. VIII asrning oxirlariga kelib Shosh markazini o‘zgartira boshladi. Salor bo‘yidagi qadimiy shahar yemirila-yemirila tepaliklarga aylanib qoldi.

Shahar hozirgi Eski shahar tomon siljiy boshladi. Chunki bu yerlar past-baland jarliklardan iborat bo‘lib, bosqinchilardan himoyalanişga qulay edi. Otlıq dashtliklar botinib kira olmas edilar. Bo‘zsuv bo‘ylari asta-sekin obod bo‘la bordi. Shaharni qaytadan obod qilishga Arab xalifaligi 2 million dirham pul ajratdi. Dambalar qurildi, kanallar qazildi. Shahar devor bilan o‘raldi. Mana bu manzaraga bir qarang.

Men qadimiy shaharning turli tomondagi darvozalaridan kirib kelayotgan va chiqib ketayotgan tuya karvonlarini ko‘rdim.

– Voy bu-uy... xuddi chumoliga o‘xshashadi-ya.

– Ha, Toshkent bundan ming yil oldin ham Sharqning darvozasi bo‘lgan. Anovi karvonlar mashhur Ipak yo‘lidan Xitoyga ketishyapti. Ana Vizantiyaga, Sibirga, Sharqiy Yevropaga olib boradigan karvon yo‘llari. Juda ko‘p savdo yo‘llari Toshkent orqali o‘tgan. Savdogarlar Toshkentda to‘xtab, nafas rostlashgan. Narx-navo qayerda qandayligi haqida bir-birlaridan ma‘lumot olishgan.

– Nur, – murojaat qildim hamrohimga bitta narsani aniqlab olmoqchi bo‘lib.

– Eshitaman.

– «Toshkent» nomi qanday paydo bo‘lgan, shuni aytib berolmaysizmi?

Nur shoshibgina qo‘lidagi kitobni varaqladi-da, Abu Rayhon Beruniydan eshiting dedi: “Ayniqsa, tili boshqa bo‘lgan (xalqning) yerli xalqqa hukmronlik

qila boshlashi bilan nomlar tezroq o‘zgaradi. Ko‘pincha tillari (boshqa xalq) u so‘zlarni kelishtirib ayta olmay qabul qiladi. Ko‘rmaysanmi, tosh so‘zi (asli) turkcha ism bo‘lib, shosh ko‘rinishini olgan. Toshkan – toshli qishloq demakdir. (Ptolomeyning) “Jug‘rofiya” kitobida u Burj al-xajara (Tosh qal‘a) deb nomlangan”.

Mahmud Koshg‘ariy Toshkent nomi bilan bir qatorda “Tarkan” shaklini ham keltirgan. Qadimgi nomi “Choch”ning ma‘nosi ham “tosh”ni anglatadi. Qimmatbaho feruza toshni – “choch” deb atashgan.

X asr manzarasi orqada qola boshladi. Shunda yana bir marta tepadan turib shaharga diqqat bilan tikildim.

Dahalar haqida gap ketganda Nur shunday dedi:

Shahar ark, shahriston, ichki va tashqi robotdan iborat bo‘lib, ularning har biri devor bilan o‘ralgan edi. Maxsus darvozalardan kirib chiqilar edi.

– Beshyog‘och, Ko‘kcha, Sebzor, Shayxontohur degan dahalar nomi qachon paydo bo‘lgan, – so‘radim Nurdan.

– XVIII asrlarga kelib shaharda chorhokimlik (to‘rthokimlik) hukm surgan. To‘rt dahaning o‘z beklari bo‘lgan. Ko‘kchaliklar ko‘proq teri oshlash – ko‘nchilik bilan shug‘ullangan. Yana Ko‘kchani – “Ko‘xacha” – qal‘acha degan nom bilan ham bog‘lashadi. Sebzor – olmazor degani. Odamlari bog‘dorchilik bilan mashg‘ul bo‘lishgan. Shayxontohurliklar savdo-sotiq bilan band bo‘lishgan. Beshog‘och – beshta daraxt degani. Lekin “og‘och” so‘zi qadimda masofa o‘lchovini ham bildirgan. 1 og‘och taxminan 6–7 km ga teng. Beshog‘ochliklar hunarmandchilik, ayniqsa, g‘isht quyish, uni pishirish bilan shug‘ullanganlar. Har bir dahaning o‘z oqsoqoli bo‘lgan.

Odamlar unga bo'ysunishgan. Dahalar o'rtasida ba'zan kelishmovchiliklar ham bo'lib turgan. Ular hozirgi Abdulla Qodiriy bog'i o'rnidagi Janggohga to'planib, ixtiloflarni hal qilib olishgan. Ba'zan qon ham to'kilgan. Eski shahar bozori to'rt daha uchun ham daxlsiz joy bo'lib, janjal-to'polon paytlarida bu yerda savdo-sotiq ishlari davom etavergan.

Nur vaqt tugab qolayotganligidan shoshardi. Gilam uchib borar, u bir necha asrni orqada qoldirib, XVIII asrga yetib kelgan edi. Toshkent bu davrga kelib tamom boshqa manzarada jonlanardi. Shaharning obod bo'lmagan joyi yo'qdek edi. Hammayoqda ariqlar, kanallar qazilgan, ularda to'lib-toshib suvlar oqardi. To'rt daha odamlari hamjihat bo'lib, shahar devorlarini mustahkamlash, qayta qurish ishlarida bir jon, bir tan bo'lib mehnat qilishardi. Mening ajablanayotganimni ko'rgan Nur:

– Toshkentning obod bo'lgan davrlaridan birini ko'rib turibmiz, – dedi. Buning tafsiloti shunday: 1784-yili Yunusxo'ja degan shaxs uncha katta bo'lmagan kuch bilan shaharga kirib keldi. Uning marhum otasi Shayxontohur dahasiga hokimlik qilgan bo'ladi. U otasining lavozimini da'vo qiladi. Shahar oqsoqollari kengashib, uning talabini qondirishadi. Yunusxo'ja obodonchilikka e'tibor berishi, ishbilarmonligi bilan shuhrat qozona boshladi. Natijada boshqa dahaning odamlari ham Yunusxo'jani yakkahokim deb taniydilar. Mana hozir ular vayron bo'lib, xarobaga aylangan mudofaa inshootlarini hashar yo'li bilan tiklashyapti. Qal'a devorlarining balandligi sakkiz metrqa yaqin. Shaharning maydoni ham kengaygan – 12 kvadrat kilometr. Shahar ichida sharqirab oqayotgan Bo'zsuv, Bo'rijar, Qorasuv, Salor, Kaykovus, Qoraqamish, Chuvalachi, Shayxontohur,

Rohat, Oqqo'rg'on, Darvoza kabi ariq va anhorlar iqlimni yaxshilagan. Yunusxo'ja Toshkent davlatini ham ichki, ham tashqi tomondan mustahkamladi. Rossiya podshosi Yekaterina II huzuriga elchilar yuborib, savdo-sotiq, o'zaro yordamlashish munosabatlarini o'rnatdi. Lekin...

Shu payt yer aylangandek manzara o'zgardi. Qo'yliq, Chirchiq daryosi sohili. Tumonat odam. Karnay-surnay chalingan. Daryo bo'yidan to shahar markazi – O'rdagacha bo'lgan ko'cha yuziga gilam, namat poyondoqlar to'shalgan. Mulozimlar kimnidir kutishyapti. Uzoqdan soyabonli arava, kimxob jabdug'li otlar, zar choponli suvoriylar ko'rindi.

– Nima bo'layapti? – so'radim Nurdan.

– Qo'qon xoni Toshkentga tashrif buyuryapti.

– Axir Yunusxo'ja davlati mustahkam edi-ku?

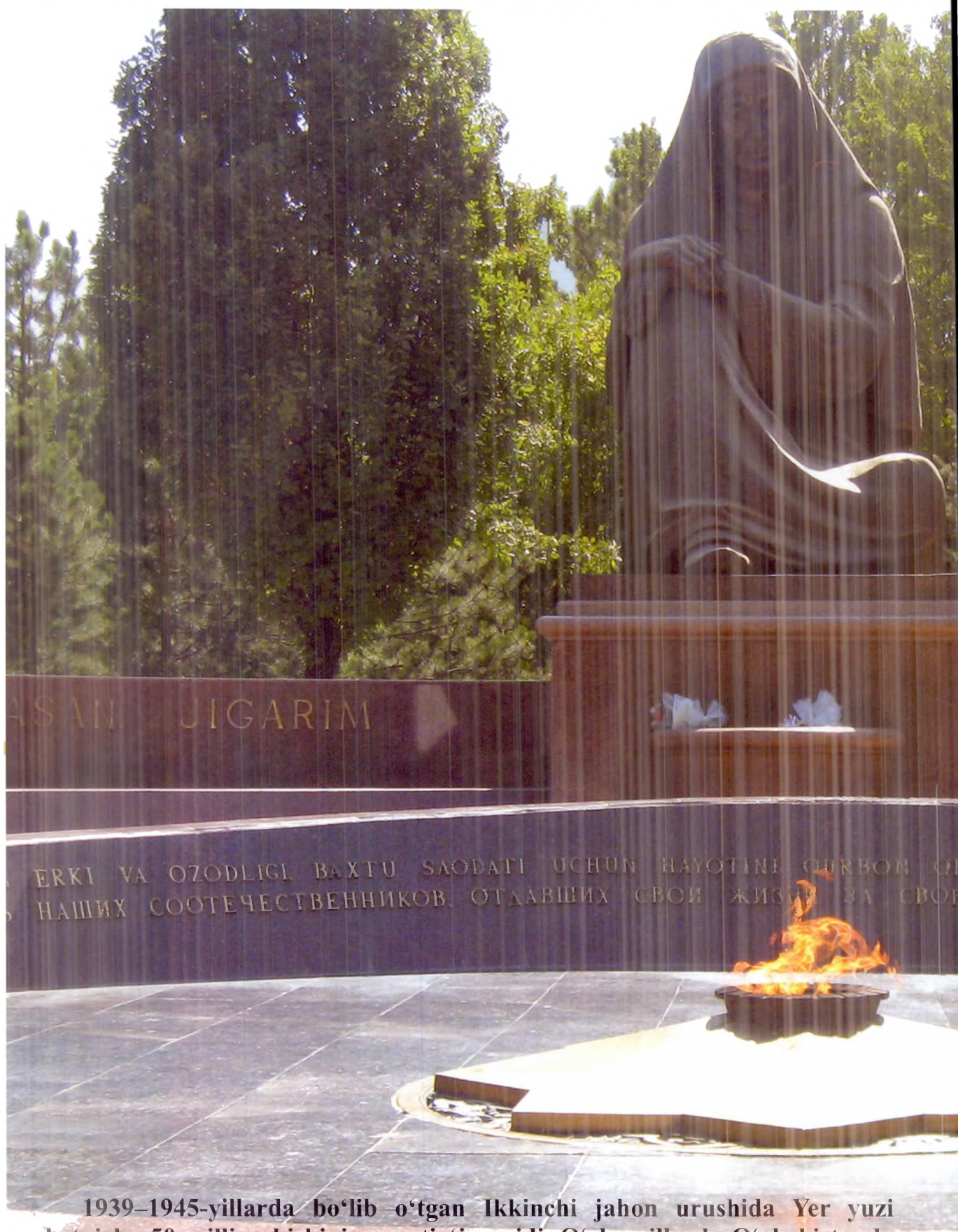
Nur boshini, afsus, degandek chayqab qo'ydi-da, gapida davom etdi:

– Qo'qon xoni Norbo'ta Toshkentga yurish qildi. Mag'lubiyatga uchradi. 1798-yili Xonxo'ja boshliq Farg'ona lashkarlari yana hujum boshladi.

Yunusxo'ja yana ularni tor-mor qilib tashladi. Tabiiyki Yunusxo'ja ham haddidan oshdi. 1803-yili shoshilinch ravishda Qo'qonga yurish qildi. Bu yurishda u yengildi. Yunusxo'ja o'ldi. Qo'qon taxtiga o'tirgan Olimxon Toshkentga yurish qilib, 1808-yili Toshkentni o'ziga qaram qilib oldi. Xon tez-tez Toshkentga kelib turgan. U yuqoridagidek zo'raki uyushtirilgan tantanalar bilan kutib olingan.

Baribir toshkentliklar erkinlikni qadrlashar edi. Tez-tez katta-kichik isyonlar bo'laverardi. 1847-yili bo'zchi (mato to'quvchi) Muhammad Yusuf hoji boshchiligida xalq bosh ko'tardi. Chorsu isyonkorlar o'chog'iga aylandi.

1939–1945-yillarda bo‘lib o‘tgan Ikkinchi jahon urushida Yer yuzi bo‘yicha 50 million kishining yostig‘i quridi. O‘sha yillarda O‘zbekistonda 6,5 million aholi yashar edi. Shundan 1 million 433 ming 230 kishi urushga ketdi. Ulardan 450 mingi qaytib kelmadi. 604 mingi nogiron bo‘lib qaytdi.

ТЫ ВСЕГДА В НАШИХ СЕРДЦАХ

AM VATANDOSHLARIMIZ XOTIRASI HAMISHA BARHAYOQDIR
 AU И НЕЗАВИСИМОСТЬ, СЧАСТЬЕ НАШЕГО НАРОДА И СТРАНЫ

**Urush! Noming o'chsin jahonda,
 Hamon bitmas sen solgan alam.
 Sen tufayli ko'p xonadonda,
 Ota nomli buyuk shodlik kam.**

Zulfiya

Bir mahal shaharning shimol tarafida chang-to'zon ko'tarildi. Qilich taqqan otliqlar, miltiq osgan piyodalar, zambarak tortib kelayotgan otlar ko'rindi. Hayratga tushib turganimni ko'rgan Nur tushuntira ketdi. U nimagadir shoshib tez-tez gapirardi: – Bular general Chernyayev boshliq rus qo'shinlari. Ular Qo'qon xonligining shimoliy hududlarini bosib olib, Toshkentga qarab kelishyapti. U toshkentlik yuzboshi Abdurahmonbek Shodmonbek og'li boshliq bir guruh savdogarlarga ishongan. Ular Qo'qon xonidan norozi bo'lib, general Chernyayev bilan til birlashtirishgan. Toshkentni himoya qiladigan kuchlarni qurolsizlantirib, darvozalarni ochib berishmoqchi. Chernyayev Rossiya imperiyasi bilan erkin savdo-sotiq qilishlariga yo'l ochib berishga va'da bergan.

– Xoinlar bo'lgan ekan-da, – deyman afsus bilan.

– Shunday, vatanparvarlar bo'lganidek, xoinlar ham hamma zamonlarda bo'lgan, – deydi Nur. – Anovi tomonga qarang, – deb Nur Chirchiq daryosi tomonga ishora qildi. Ko'zim tumonat otliqlarga tushdi.

– Bular kim?

– Mulla Alimqul boshliq Qo'qon xoni lashkarlari.

– Chernyayev bosqinidan xabar topishibdi-da?

– Shunday.

– Xoinlarning, bosqinchilarning kuni bitibdi-da?

– Bitdi.

– Bugun qanday kun?

– 1865- yil 9- may.

– Endi nima bo'ladi?

– Chernyayev qo'shini bilan jang bo'ladi.

Jang manzaralari kino tasmasidek ko'z oldimdan o'ta boshladi. Xon askarlari yengildi. Mulla Alimqul yaralanib, o'ldi.

Shahar oqsoqollari Chernyayevga jangsiz taslim bo'lmoqchi bo'ldilar. Ammo shahar aholisi ko'chalarga g'ovlar qo'yib, qo'llariga ilingan narsa bilan qurollandilar. Har bir ko'cha, har bir xonadon himoyasi uchun jang boshlandi. Ko'p qon to'kildi. Albatta, tish-tirno-g'igacha qurollangan dushmanga qarshi ketmon, bolta, tesha, o'roq bilan kurashib bo'lmas edi. Shahar mudofaachilari dushmanga taslim bo'ldi. Toshkentning oltindan yasalgan 12 darvozasining ramziy kaliti Abulqosim madrasasida uyushtirilgan yig'inda Chernyayevga topshirildi. Bu kun mash'um 1865-yilning 17-iyuni edi... Chernyayevga Turkistonning bosib olishdagi xizmatlari uchun rus podshosi tomonidan yiliga 3000 so'mlik nafaqa belgilandi. Shunday qilib, Toshkent hayotida rus istilosi davri boshlandi...

Shu payt ufqda tong yulduzi ko'rinib qoldi. Oymomo g'arbga og'ib, hamon charaqlab tursa ham daqiqa sayin xiralashayotganligi sezilardi. Nurning ham ovoziga titroq kirgandi. Yulduzdek charaqlab turgan ko'zlari so'na boshladi.

– Ish chatoq, – dedi Nur tili aylanmay, – meni oy chaqiryapti. Adahsib, uzoqlarga ketib qolibmiz.

– Men-chi?! – dedim jonholatda.

– Siz o'z asringizdan ikki asr berida qolib ketdingiz. Ko'rgilik ekan, – dedi.

– Yo'q, men bu asrda nima qilaman, uyimga eltib qo'y, – deb hayqiraman. Unga osilmoqchi bo'laman. U bo'lsa oppoq sharpa singari oy tomonga uchib ketayapti. Qandaydir tepalik ustida paydo bo'lib qoldim.

Men tepalik degan joy aslida kattakon o'rikzor edi. Mevalar g'arq pishgan, tagi bilan bitta bo'lib yotardi. Qaysi o'rikzor ekan bu? Toshkentning qaysi tomonidaman? Nariroqda bir bola danak terib yurardi.

- Hoy, og‘ayni, yaxshimisan?
- Yaxshiman.
- Men adashib qoldim. Bu joy qayer?
- Mingo‘rik, deyishadi.

Bu javob meni qayerda ekanimni aniqlab berolmadi.

– Yaqin o‘rtada odamni oqizadigan suv bormi?

– Nima, joningdan to‘ydingmi, huv anovi yerda Salor bor.

Shundagina men qadimiy Toshkent tepaliklari ustida turganligimni payqadim. Shahar markazini istab kun botishga qarab yo‘l oldim. Bog‘ etagidan kattakon ko‘cha o‘tgan ekan. Ko‘chaning ikki chekkasida g‘ishtdan qurilgan chiroyli uylar. Chinorga o‘xshagan daraxtlar ekilgan. Ko‘chaning bir tomoni Salorga borib to‘xtagan – adog‘i ko‘rinib turardi. Men oldinga qarab yuraverdim. Ko‘cha meni chinorlari gurkirab o‘sgan kattakon boqqa olib keldi. Bu yerni Konstantin xiyoboni deyisharekan. Ha, bu eskinomi, hozir Amir Temur xiyoboni deyiladi. Xiyobonning gir aylanasi turli tomonlarga o‘qdek to‘g‘ri ketgan ko‘chalar. Bir ko‘cha Anhor tarafga olib borishini bilib shu tomonga yurdim. Ko‘chaning ikki chekkasida chiroyli do‘konlar, idoralar bor edi. Yangi shaharning obodonligi shundoqqina manaman deb ko‘zga tashlanib turardi. Nimagaki 1865-yili Rossiya imperiyasi Toshkentni bosib olgach, bu tarafda o‘zlari uchun har tomonlama qulay shahar qura boshlagan edi. Uni «Noviy gorod» – «Yangi shahar» deb atashar edi. Xo‘sh, Eski shahar-chi?

Eski shahar bilan Yangi shaharni Anhor bir-biridan ajratgan. O‘rdadagi ko‘prikkina ularni bir-biriga bog‘lardi. Anhorning chap tomonidan qaragan kishi Eski shaharning qay ahvoldaligini yaqqol tasavvur qilardi. U egri-bugri ko‘chalar, pastqam uylardan iborat edi. Onda-sonda masjid va madrasalarning peshtoqlari

yarqirab ko‘zga tashlanib qolar, qisman saqlanib qolgan shahar mudofaa devorlarining xarobalari uni yana ham g‘arib qilib ko‘rsatardi.

Eski shahar ko‘chalaridaman. Mana Taqachi ko‘chasi. Bu yerdagilar asosan temirchilik – ot, eshaklarning tuyog‘iga taqa qoqish, buzuq aravalarni tuzatish bilan kun o‘tkazishardi. Qo‘lidan ish keladigan boladan tortib, kattagacha shu ish bilan band. Egarchi ko‘chasidagilar egar yasashar ekan. Hatto eshiklari tagidagi supachalarga oq, sariq pistonchalar qoqilgan, kungurador egarlarni olib chiqib qo‘yishibdi. Olmazor ko‘chasining ikki chekkasiga chindan ham olma daraxtlari ekilgan. Qirmizi olmalarning hidi biram shirin-ey. Bittasini uzib yey deb qo‘l cho‘zganimni bilaman, bir nima chaqqandek dodlab yubordim.

Qarasam, stol ustiga boshimni qo‘y-gancha uxlab qolgan ekanman. Stol chirog‘ining nuri qoq peshonamdan urib turibdi. Olma deb qo‘l cho‘zganim lampochka ekan...

Men Toshkentning o‘tmishi haqida nimalar o‘qishga ulgurgan va sizga hikoya qilib berishni niyat qilgan bo‘lsam hammasi bo‘lmasa ham ko‘pchiligini tushda qayta ko‘rib chiqqan edim. Toshkent qachon odamlar yashaydigan manzilgohga aylangan bo‘lsa, o‘shandan boshlab, bosqinchilik, talon-taroj urushlarini boshidan kechirdi. Bugungi Toshkent o‘tmishiga qiyoslansa, ertakka o‘xshaydi. Toshkent mustaqil O‘zbekistonning poytaxti. Bu ming yillarning ushalgan orzusi.

Keling, sayohatimizni bugungi Toshkent bo‘ylab davom ettiraylik. Buning uchun na Nur, na Ibn Xattobning uchar gilami kerak. Bizni har qadamda tramvay, trolleybus, avtobus, metro elektropoyezdlari, marshrut taksilari kutib turibdi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.

Toshkentning yangi darvozalari

Uy ostonadan boshlanadi, degan gap bor. Xo'sh, shahar-chi? U ham ostonadan boshlanishi kerak aslida. Xo'sh, shunday ostona Toshkentda bormi? Bor. Bir emas, bir nechta. Masalan, temiryo'l vokzali, aeroport, shaharlararo avtobus shohbekatlari...

Shaharga birinchi marta kelgan mehmonlar birinchi qadamlarini xuddi ana shu ostona, ya'ni darvozalardan boshlaydilar. Toshkent vokzali O'rta Osiyodagi eng chiroyli vokzallardan. Vokzal binosi ichidan boshlanadigan yerosti marmar yo'laklar poyezdingiz to'xtab turgan perronga olib chiqadi.

Bilmaganlaringizni o'qib bilib oladigan ma'lumotnomalar bor.

Har daqiqada sizni ma'lumotlar byurosi radiokarnaylar orqali yo'lga solib turadi. Bu yerdan shimoliy mintaqalar – Qozog'iston, Rossiya, Kavkaz davlatlariga, janubiy mintaqalar – Turkmaniston, Tojikiston, Qirg'iziston, Eron va respublikamizning barcha viloyatlariga boriladi. Bu yerda yaratilgan shart-sharoitlarni maqtash ortiqcha. Aytishadi-ku, xizmat dunyo mezonlari darajasida deb. Shunday ham bo'lishi kerak-da. Axir, bu – Toshkent. Uni butun dunyo taniydi.

O'zbekiston havo yo'llari

Bu voqea 1924-yil 8-mayda sodir bo'lgan edi. Toshkentning oddiygina, chimli aerodromidan ko'tarilgan «Yunkers-13» aeroplani Olmaota shahriga qo'ndi. U bu ikki shahar o'rtasidagi masofani 6 soatda bosib o'tdi. 1927-yil 19-sentabrda esa uchuvchi Semyonov boshqargan «Yunkers-15» samolyoti muvaffaqiyatli yo'l bosib, Afg'oniston poytaxti Kobulga qo'ndi.

Asta-sekin Toshkent aeroportidagi uchish va qo'nish yo'laklari asfalt va beton bilan almashtirildi. Samolyotlarning hajmi kattalashib, tezligi ham oshib bordi. 1929-yili «K-4» samolyoti Moskva bilan Toshkent o'rtasidagi masofani 36 soat-

da bosib o'tgan bo'lsa, 1957-yili tovushdan tez uchuvchi «Tu-104» havo kemasi uni 3 soatda bosib o'ta boshladi.

Toshkent aeroporti xalqaro havo yo'li-da Sharq darvozasi degan nom oldi. Sababi Sharq mamlakatlari Hindiston, Vyetnam, Afg'oniston, Pokiston, Indoneziya, Yaponiya, Xitoy, Koreya, Malayziya va boshqa davlatlarga boradigan samolyotlar yoqilg'i quyish uchun Toshkentda to'xtab o'ta boshladilar.

1960-yillarning oxirlariga kelib aeroport samolyotlar uchun torlik qilib qoldi. Uning ikkinchi navbati qurilib, ishga tushirildi. Istiqlool yillarida u tamoman boshqatdan qurildi. Texnikaning eng

so'nggi yutuqlari bilan jihozlandi. Avtomashinalar to'ppa-to'g'ri aeroportning ikkinchi qavatiga borib to'xtaydi. Bu yerga bilet sotish kassalari, biletlarni ro'yxatdan o'tkazish bo'limlari, kutish zallari joylashgan. Samolyotga ham binoning ichidan chiqiladi. Harakatlanuvchi uzun tunnel-trap bino bilan samolyot eshigi o'rtasida ko'prik yasaydi. Qarabsizki, bir necha daqiqada samolyotning yumshoq kreslosida o'tiribsiz-da.

Prezidentimizning 1992-yil 28-yanvar qarori bilan Toshkent havo yo'llari yangidan tashkil etildi. Toshkent havo yo'llari dunyoning 40 dan ortiq davlatlari bilan aloqa o'rnatgan. «Boing-767-300ER», «Boing-757-200», «A-310», «RJ-85» kabi 16 turdagi samolyotlar yo'lovchilarga xizmat ko'rsatadi. Ular

safida Chkalov nomidagi Toshkent aviatsiya ishlab chiqarish birlashmasida yaratilgan «Il-114-100» rusumli samolyoti ham bor. Toshkent aeroporti har yili 2 million kishiga xizmat ko'rsatadi.

«Konka»

Siz bu so'zning ma'nosini tushunmay-siz. Omoch, chig'iriq, jinchiroq so'zlariga o'xshab uni muzeylardagina uchratib qolish mumkin. Konka bu – shahar transportlaridan biri – tramvayning qadimgi nomidir.

1901-yili 30-mart kuni toshkentliklar qiziq voqeaning guvohi bo'lishadi. Yo'l o'rtasiga qurilgan temir izdan ot qo'shilgan vagon-uycha g'izillab keldi. Unda o'z davrining xos odamlari

Tramvaylar dastlab ana shunday ko‘rinishda bo‘lgan. Bunisi hozirgisi.

o‘tirishardi. Ana shu ot tortadigan vagon-
uychaga «konka» deb nom berilgan edi.
Konkalar temiryo‘l vokzalidan Eski shahar
bozorigacha bo‘lgan masofada qatnardi.
Tramvay yo‘lining uzunligi 10 kilometr
edi. O‘shanda shahar bo‘yicha 30 ta vagon
va 230 ta «konkachi» ot bor edi.

Toshkentda Bo‘zsuv GESining qu-
rilishi elektr quvvatini ko‘paytirdi.
Natijada, 1913-yildan tramvaylar elektr
quvvati bilan yura boshladi.

Tramvay barvaqt yo‘lga chiqib, kech
yotadigan beminnat transport vosita-
laridandir.

Yulduz topgan so‘z

Yulduz 1-sinfda o‘qiydi. Yarim yil
davomida «Alifbe»ni o‘rganishdi. Harf-
larni beshqo‘ldek bilib olishdi. Oxiri
«Alifbe» bilan xayrlashadigan vaqt keldi.

– Uyda, – dedi o‘qituvchi, – har bir
harfga bittadan so‘z topib kelinglar. Fa-
qat, «Alifbe»dagi so‘zlar takrorlanmasin.
Yangilari bo‘lsin.

Ertasiga Yulduzning «M» harfiga
topgan so‘zi hammaga yoqib qoldi.
U «M – metro» deb yozibdi. Chunki
u Toshkent metrosi stansiyalariga kira-
verishda kattakon «M» harfi yozib
qo‘yilganini ko‘rgan edi-da.

Toshkent metrosi MDH davlatlari
orasida yettinchi, Markaziy Osiyo dav-

Toshkent metro yerosti yo'llari Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida yagonadir. 1977-yili foydalanishga topshirilgan.

Bu ko'shk, bu haykal, bu so'lim bog' hammamizga muborak bo'lsin... O'zbek xalqimizning ulug' siymosi Alisher Navoiy nomidek abadul-abad saqlansin, obod bo'lsin!

Islom Karimov

Qadimgi va bugungi milliy liboslarimiz shu koshonadan butun dunyoga namoyish etiladi.

O'zbek liboslari galereyasi.

latlari orasida birinchi yerosti yo'lidir. U 1977-yil 4-noyabr kuni ishga tushirilgan.

Yerosti yo'li uch yo'nalishda bir-birini kesib o'tadi. Birinchisi «Sobir Rahimov–Buyuk Ipak yo'li», ikkinchisi «Beruniy maydoni–Mashinasozlar» yo'nalishi, uchinchisi «Yunusobod–Mingo'rik» yo'nalishlari. Ushbu yerosti qasri dunyodagi metrolar orasida eng qulay, eng ozoda hisoblanadi. Metro qurilishi davom etmoqda. Shaharning hamma tomonlari yerosti yo'llari bilan bir-biriga bog'lanadi. Uzoq yo'llar yanada yaqin bo'ladi.

Shu o'rinda metro qurilishida respublika maktab o'quvchilarining ham hissasi borligini aytib o'tish kerak. Toshkentdagi 144-maktab o'quvchilari Toshkent metrosiga temir-tersak yig'ish tashabbusi bilan chiqdilar. Bu tashabbusga juda ko'p maktab o'quvchilari qo'shilgan edilar. Toshkent, Guliston, Jizzax va Bekobod, Qo'qon shahri bolalari Bekobod metallurgiya zavodiga temir-tersak karvonlarini jo'natgan edilar. Bu metall parchalaridan metroning qovurg'asi hisoblangan armaturalar yasaldi.

ZULFIYA
1915–1996

E'zozlar, ardoqlar uchun tashakkur,
Asli Siz oftobim, men ziyosiman.
Tonglaringiz kulsin dorilomon, hur,
Baxtim shul — o'zbekning Zulfiyasiman.

Toshkentda zilzila

unday bo'lgan edi: 1966-yil, 26-aprel. Tong. Soat 5 dan 23 minut 53 sekund o'tganda shahardagi barcha elektr soatlari harakatdan to'xtadi. Odamlarning tinchi buzildi, 8 balldan oshiq kuch bilan yer silkindi. Maktablar, bolalar bog'chalari, shifoxonalar, turar joy binolari qattiq shikastlandi...

Toshkentni qayta qurish umumxalq hashariga aylandi.

O'sha vaqtda kishilarni qanchalik Toshkentni qayta qurishga kirishganlarini mana bu maktubdan ham bilsak bo'ladi: «Toshkent, O'zbekiston Raisi Sharof Rashidovga tegsin! Yoshim o'n birda. Yer qimirlash qanaqa bo'lishini bilmayman.

Toshkent – gullar va xiyobonlar shahri.

Bizning mahallada kecha Toshkentga yordam deb, pul to'plashdi. Men atlas ko'ylakka yig'ib yurgan besh so'm pulimni yuboryapman. Bolalar bog'chasi qurishingizni so'rayman. Dilorom».

Quruvchilar qisqa vaqt ichida Chilonzor tumanidagi 20 dan ziyod kvartalni, 1 va 2-Qoraqamish massivlarini, Yunusobod, Shimoli-sharq, Qo'yliq massivlarini, Aviasozlar va Sirg'alidagi Toshkent yo'ldosh shaharchalarini qurdilar.

O'shanda tun-u kun mehnat qilayotgan quruvchilar orasida bo'lgan bir chet

ellik jurnalist payvandchi yigit bilan suhbatlashib qoladi.

- Bitta bino qanchada quriladi?
- Bir yarim oyda.
- Oylik maoshingiz.
- 160, ba'zan undan ham oshadi.
- Umuman, siz hayotingizdan xursandmisiz?

– Yo'q.

Chet ellikda sezilarli jonlanish:

- Nimaga hayotingizdan xafasiz?
- Sekin qurayotganimizdan.
- Tez qurishning sizga nima qizig'i bor?

*Muna senga olam-olam gul,
Etagingga siqqanicha ol,
Bugun tole har narsadan mo'l,
To o'lguncha shu o'lkada qol.*

Hamid Olimjon

«Interkontinental» besh yulduzli mehmonxonasi. 1997-yili ishga tushirildi.

– Bu nima deganingiz? Axir, odamlar uchun qurayapmiz-ku, bu binolarni! Qancha bino ko‘p bo‘lsa, shuncha ko‘p hovli to‘ylari bo‘ladi.

Aytilgandek bo‘ldi. Zilziladan keyin ikki oy o‘tmayotq palatkalarda yashayotgan toshkentliklar yangi uylarga ko‘chib kira boshladilar. Yangi uylarda hovli to‘ylari boshlanib ketdi.

Toshkentning zilziladan oldingi holatini muzeylarga qo‘yilgan arxiv suratlar orqali tasavvur qilish mumkin.

* * *

Toshkent tarixida kuchli zilzilalar ko‘p bo‘lib turgan. Masalan: 1866-yili 4-fevralda, 1868-yili 4-aprelda, 1886-yili 29-noyabrda, 1924-yili 7-iyunda, 1946-yili 3-noyabrda, 1966-yili 26-aprelda, 1980-yili 11-dekabrda kuchli zilzilalar bo‘lgan. Barchasining markazi shu zamindadir.

Omochdan «po‘lat ot»largacha

Qadimda dehqonlar yerni qo‘sh bilan haydashar edi. Qo‘sh deganda ikkita ho‘kiz va bitta omoch tushunilardi. Omochning yuqori tomonida ho‘kizlar bo‘yniga kiydirib qo‘yadigan «bo‘yinturug‘i» bo‘lardi. Quyi qismida esa yerni o‘yib boradigan po‘lat tish. Qo‘sh haydagan kishi omoch dastasidan ushlagancha og‘irligi bilan uni bosib yurishi kerak edi. Shunday qilmasa, tish yerga botmas edi. Ekinlar orasiga ishlov berish ham ancha mashaqqat edi. Bunda egatni yumshatadigan kultivator otga qo‘shilar, bir kishi otni yetaklar, ikkinchi kishi kultivatorni boshqarar edi...

Hozir paxta dalalari, ekinzorlar, bog‘larda ishlayotgan traktorlarni ko‘r-

ganda yuqoridagi gaplar juda qiziq tuyuladi, to‘g‘rimi? Axir, bitta traktor bilan bir kunda qanchadan qancha ish bajariladi. Ular nihoyatda kuchli, charchamaydigan, mustahkam mashinalar. Ana shu «po‘lat otlar» ham poytaxtimizda – Toshkent traktor zavodida ishlab chiqariladi.

Iqlimimiz issiq bo‘lgach ularni ishlatish ancha qiyin kechardi. Ko‘proq erta sahar va kun tafti qaytganda boshqarib bo‘lardi. Hozirgi traktorlar kompyuterlashgan, kabinasi chang va issiqdan himoyalangan, ixcham va qulayligi bilan oldingi avlodlaridan ajralib turadi. Yana ular bir necha xil ishga moslasha oladi.

«Zigzag»dan «O‘zbekiston»gacha

Toshkent metrosida «Mashinasozlar» bekati bor. Bu zavodning nomi. 1932-yil 1-mayni zavod ishchilari katta bayram qilishgan. Xuddi shu kuni zavod konveyeridan birinchi marta «zigzag» boronalari, chigit ekadigan seyalkalar, g‘o‘za oralariga ishlov beradigan kultivatorlar ishlab chiqarilgan. Siz

«zigzag» boronalarini bilasiz. U yerning qatqalog‘ini ko‘chirishda, serkesak yerlarning tuprog‘ini maydalashda hozir ham ishlatiladi. O‘sha vaqtda bu asboblarni ko‘proq ot va ho‘kizlarning tortish kuchiga moslab oddiygina qilib ishlab chiqarilar edi.

Asta-sekin paxta dalalari kengayib

bordi. Natijada paxta hosilini yig'ib olishga qo'l kuchi yetmaydigan bo'lib qoldi. Qanday bo'lmasin, paxta terish mashinasini yaratish, paxtakorlarni og'ir qo'l mehnatidan xoli qilish zarur! Shunday mashina – «SXM-48» 1948-yili O'zbekiston paxta dalalariga qarab yo'l oldi. O'sha yildan boshlab zavod hayotida yangi davr boshlandi. Paxtakorlarga ikki qatorli «XVS-1,2», to'rt qatorli

«O'zbekiston» mashinalari sovg'a etildi. Shuni aytish kerakki, bu mashinalarning yaratilishida paxtakorlarning ham hissasi katta. Ular mashinada paxta tergan vaqtlarida yo'l qo'yilgan ba'zi kamchiliklarni va o'z takliflarini zavodga ma'lum qilib turdilar. «Mashinasozlar»da yaratilgan paxta terish mashinalari paxta yetishtiradigan mamlakatlarda juda ham xaridorgir.

Naqshlar raqsi

Toshkentda bo'lgan sayyoh, albatta, Alisher Navoiy nomli Katta Akademik Davlat opera va balet teatri binosini ko'rmay qaytmaydi. Bu bino o'zining arxitektura bezaklari bilan respublikamizda mashhur. Chunki arxitektor akademik A. Shchusev bino qurilishiga o'z davrining eng mashhur ustalari usta Shirin Murodov, To'shpo'lat Arslonqulov, usta Quli Jalilov, Abdulla Boltayev, G'aybullat Ne'matov, Said Norqo'ziyev, Ro'zimat Masharipovlarni jalb etadi. Ustalar Buxoro, Samarqand, Xiva, Qoqon shaharlaridan yetib keldilar. Teatr foyelari bir-birini takrorlamaydigan koshinlar bilan bezatiladi. Umuman, o'lkamizda qancha naqsh turi bo'lsa hammasi ishlatildi. Binoni naqshlar muzeyi desa ham bo'ladi. Go'yo naqshlar raqsga tushayotgandek bino zallaridan ko'z uzolmay qolasiz.

Teatr binosi 1947-yili ishga tushgan. Qurilish ishida 800 dan ziyod yapon asirlari ishtirok etgan. Zaliga 1440 tomoshabin sig'adi. Teatr binosi oldida katta maydon bor. Maydon o'rtasida favvora. Ulkan paxta chanog'idan har doim suv otilib chiqib turadi. Teatr maydonini ilgari Piyon bozori deb atashardi. Nega desangiz, u Yangi shaharning savdo markazi hisoblanardi. To'rt tomonida pastqam imoratlar bo'lib, ularning yigirma

to'rttasida faqat mast qiluvchi ichimliklar sotilgan. «Piyonbozor» degan nom ana shundan qolgan.

Hozir bu yerni shahar fuqarolari, sayyohlar chinakam sayilgoh, hordiq chiqarish joyi sifatida biladilar. Teatr sahnasida jahon klassiklarining, o'zbek dramaturglarining asarlari namoyish etiladi.

Ushbu teatr binosi tarixi haqida hikoya qilar ekanmiz, bir voqea yodimizga tushib ketdi. Uni Siz aziz o'quvchilarga aytmasak bo'lmaydi. Gap teatr binosini qurishda ishtirok etgan xivalik usta Ro'zimat arbob Masharipov haqida. Kamina u kishi bilan uchrashganimda 97 yoshda edilar. Xivaga borganimda tarixiy obidalarda ishlatilgan bo'yoqlar sirini Ro'zimat arbob biladi, lekin hech kimga aytmaydi deb qolishdi. Men bo'yoqlarning sir va asrori haqida gap qo'zg'amaslik shartiga ko'nib u kishi bilan uchrashdim. Bu masalada mendan ham katta kishilar uchrashgan, katta pullar va'da qilishgan, ammo u kishi sirni ochishdan bosh tortgan ekanlar. Hamma umid u kishining qizi va kuyovida qolgan ekan. Chunki ular ham usta bo'lib, otasi hech bo'lmasa sirni shularga aytib ketar, go'riga olib ketmas deb yurisharkan. Qizi bilan kuyovi har kuni otaning og'zini poylashar ekan. Afsuski, ota churq etmas ekan.

Aslida voqea bunday bo'lgan: Ota

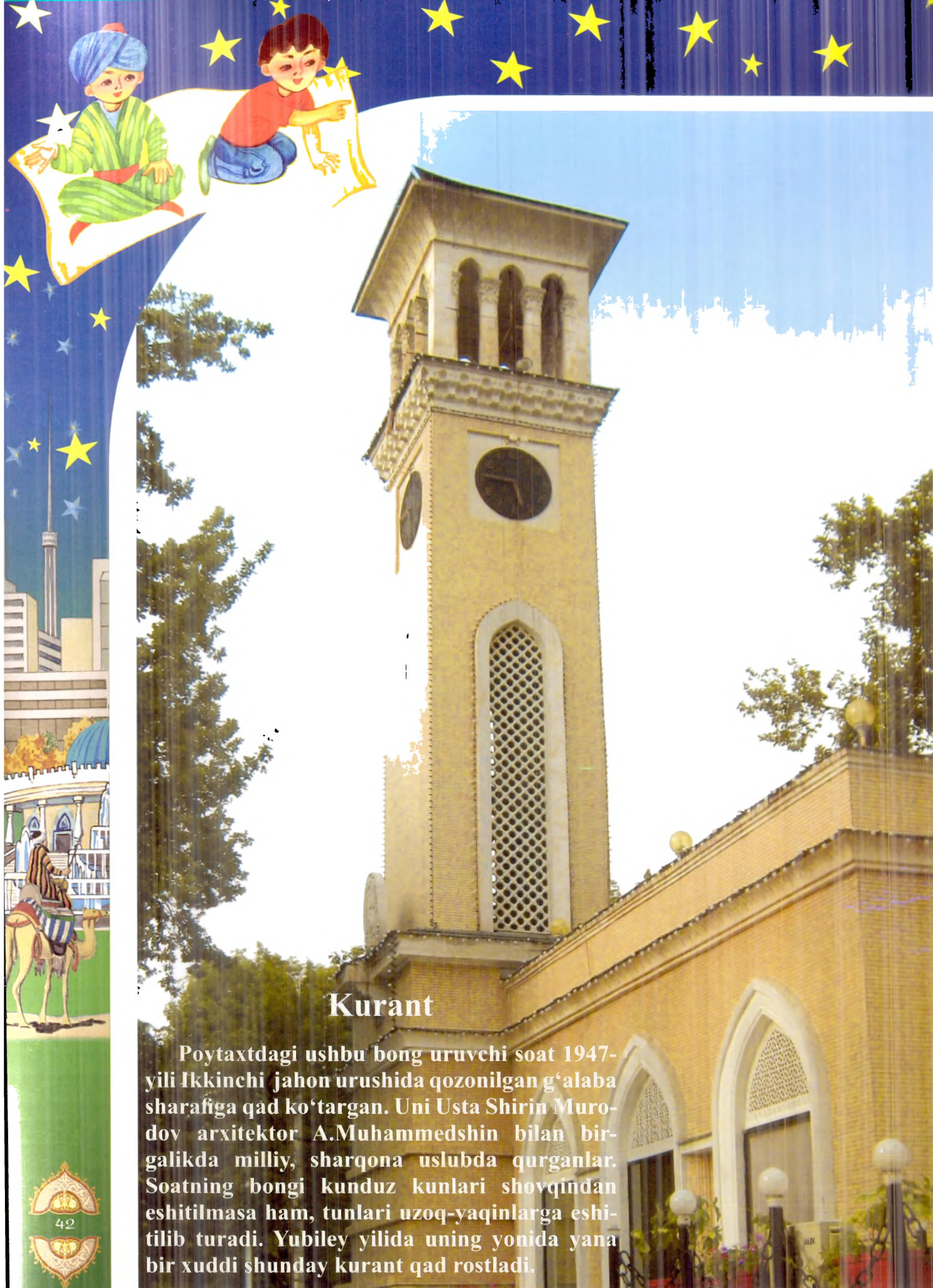
Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Davlat akademik katta teatri.

Xiva xoni davrida samarqandlik, buxorolik koshin ustalariga shogird tushadi. Ammo har bir usta o'z ishining eng nozik joylarini sir saqlagani kabi, ular ham xivalik shogirdidan ko'p narsalarni sir tutishadi. Sir tutmagan taqdirda ham o'z aqli-farosati bilan bilib olsin deyishadi. Ro'zimat chindan ham iqtidorli edi. Astasekin koshinlarni quyish, rang berish va terish sirlarini bilib oladi. O'shanda Xiva xonining yangi saroyi qurilayotgan edi. Ro'zimat alohida bir joyni o'zi mustaqil bezamoqchi bo'ladi. Qachongacha Buxoro, Samarqanddan usta chaqiriladi. Xivaning o'z ustasi ham bo'lishi kerak-ku? Shunday bir o'yda unchalik ko'zga tashlanmaydigan bir joyni unga

topshirishadi. Ro'zimat ham huzuriga yot kishilarni qo'ymay, ishga kirishadi. Baribir qo'lidan kelmaydi deb u bilan ustalarning ko'pam ishi bo'lmaydi. Saroy bitgandan keyin xon uni kuzata turib, Ro'zimat ishlov bergan joyga e'tiborini qaratadi. Bu yerdagi koshinlar tiniqligi, yarqirab ko'zni olishi bilan samarqandlik, buxorolik ustalarning ishidan ajrab turardi. Ular tergan koshinlar birmuncha xira ko'rinardi. Ular ham Ro'zimatning ishiga tan berishgan, ammo Ro'zimat ham yutug'ini ulardan sir saqlardi. Xon talab qilgach u aytadi:

– Mehmon ustalar koshinlarni pastdan yuqoriga qarab terar ekanlar. Bunda ganch koshin yuziga oqib tushadi.

Kurant

Poytaxtdagi ushbu bong uruvchi soat 1947-yili Ikkinchi jahon urushida qozonilgan g'alaba sharafiga qad ko'targan. Uni Usta Shirin Murodov arxitektor A.Muhammedshin bilan birgalikda milliy, sharqona uslubda qurganlar. Soatning bongi kunduz kunlari shovqindan eshitilmasa ham, tunlari uzoq-yaqinlarga eshitilib turadi. Yubiley yilida uning yonida yana bir xuddi shunday kurant qad rosladi.

«O'zbekiston» mehmonxonasi.

Artib tashlash mobaynida u xira tortib qoladi. Men qanchalar qiyin bo'lmasin koshinlarni aksincha tepadan pastga qarab terdim. Ular qolipdan qandoq chiqqan bo'lsa shunday turibdi.

Bor-yo'q sir shu! Bu oddiy, ammo muhim ixtiroga hamma tan beradi. Xon uning ustiga arboblik to'nini tashlaydi. O'shanda u 17 yoshda bo'ladi. Shu yoshda arbob bo'lib tanilish kamdan kam voqea edi.

Oradan yillar o'tib, Ro'zimat arbob ham o'z shogirdlari bilan Alisher Navoiy teatr binosini qurish va bezatishga chaqiriladi. Qurilish loyihasida binoning gumbazi betondan bo'lib, u vaqt o'tishi bilan og'irlik qilishi mumkinligi ko'ndalang bo'lib qoladi. Ro'zimat arbob qozoqlarning o'toviga o'xshash karkas usulining

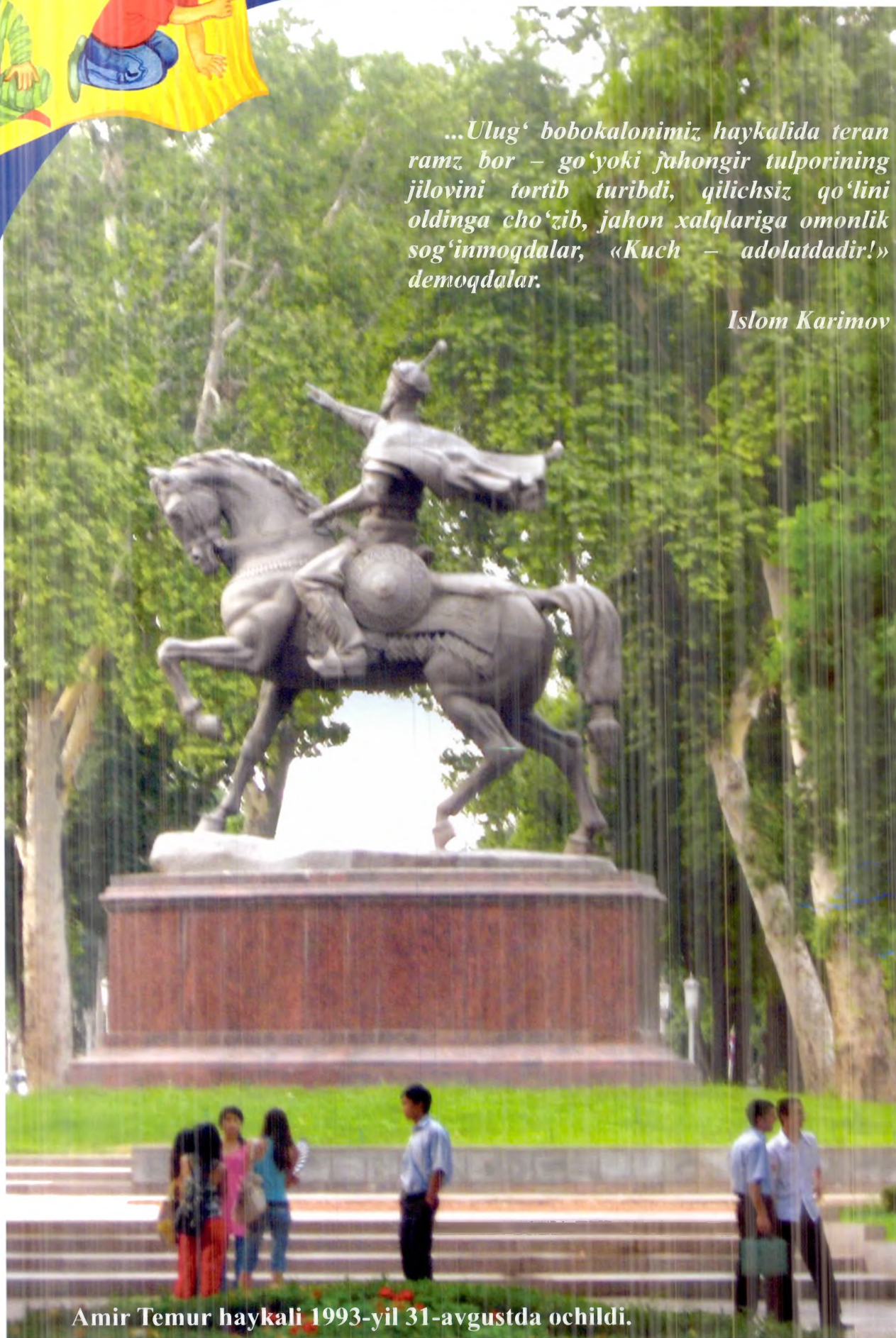
chizmasini yaratib beradi. Gumbazning yuki uch barobarga yengillashadi. Bundan tashqari muhandislik ishiga ko'pgina yangiliklar kiritadi. Ayniqsa, teatr binosining oynavandlik usulida ishlangan «Xiva zali» Davlat komissiyasini lol qoldiradi. Unga yana bir marta arboblik unvonini berishmoqchi bo'ladilar. Usta bunday mukofotga loyiq degan qarorga kelishadi. Usta butun ish davomida besh vaqt namozni kanda qilmagan edi. Bu mukofotni oladigan odam, albatta, kommunist bo'lishi kerak edi. Zimdan Ro'zimat arbobni dindan chiqarish, partiyaga qabul qilish va nomzodini tegishli joyga jo'natish harakati boshlandi. Ro'zimat arbob odamni dinidan, iymonidan, e'tiqodidan judo qiladigan bunaqa mukofotdan voz kechadi. Va

...Ulug' bobokalonimiz haykalida teran ramz bor – go'yoki jahongir tulporining jilovini tortib turibdi, qilichsiz qo'lini oldinga cho'zib, jahon xalqlariga omonlik sog'inmoqdalar, «Kuch – adolatdadir!» demoqdalar.

Islom Karimov

Amir Temur haykali 1993-yil 31-avgustda ochildi.

«Daryo bo'yida bo'lsangiz ham suvni isrof qilmang!»
Hadis

ikkinchi bu hukumatga ishlamaslikka qasam ichadi. Umrining oxirigacha Ro'zimat arbob Masharipov qasamini buzmasdi.

Usta olamdan o'tgandan keyin, yo'lim tushib, Xivaga o'tdim. Kuyovi va qizidan rang tayyorlash borasidagi sirni so'radim. Aytmadilar, o'zlari bilan

olib ketdilar, deyishdi ular. Kamina ushbu voqeani o'zim bilan olib ketolmas edim. Mana, Sizga yetkazdim. Yo'lingiz tushib mazkur teatrga kirsangiz, albatta, «Xiva zali»ga tashrif buyuring. U yerda «Ro'zimat arbob Masharipov boshliq ustalar qurgan», degan yozuv bor.

5592-raqamli guvohnoma

oshkentda 375 metrlik ulkan te-
leminoradan bo'lak yana bitta 180 metr-
lik minora bor. U 1956-yili qurilgan. U
metroning «Paxtakor» bekati yonida. Te-
lemarkaz ham shu yerda. Siz ko'radigan

televizion ko'rsatuvlar shu yerdan efirga
tarqaladi. Shu bahona biz sizga bir mu-
him gapni aytib qo'ymoqchimiz. Tosh-
kent – televideniye vatani.

– Ishonmaysizmi?

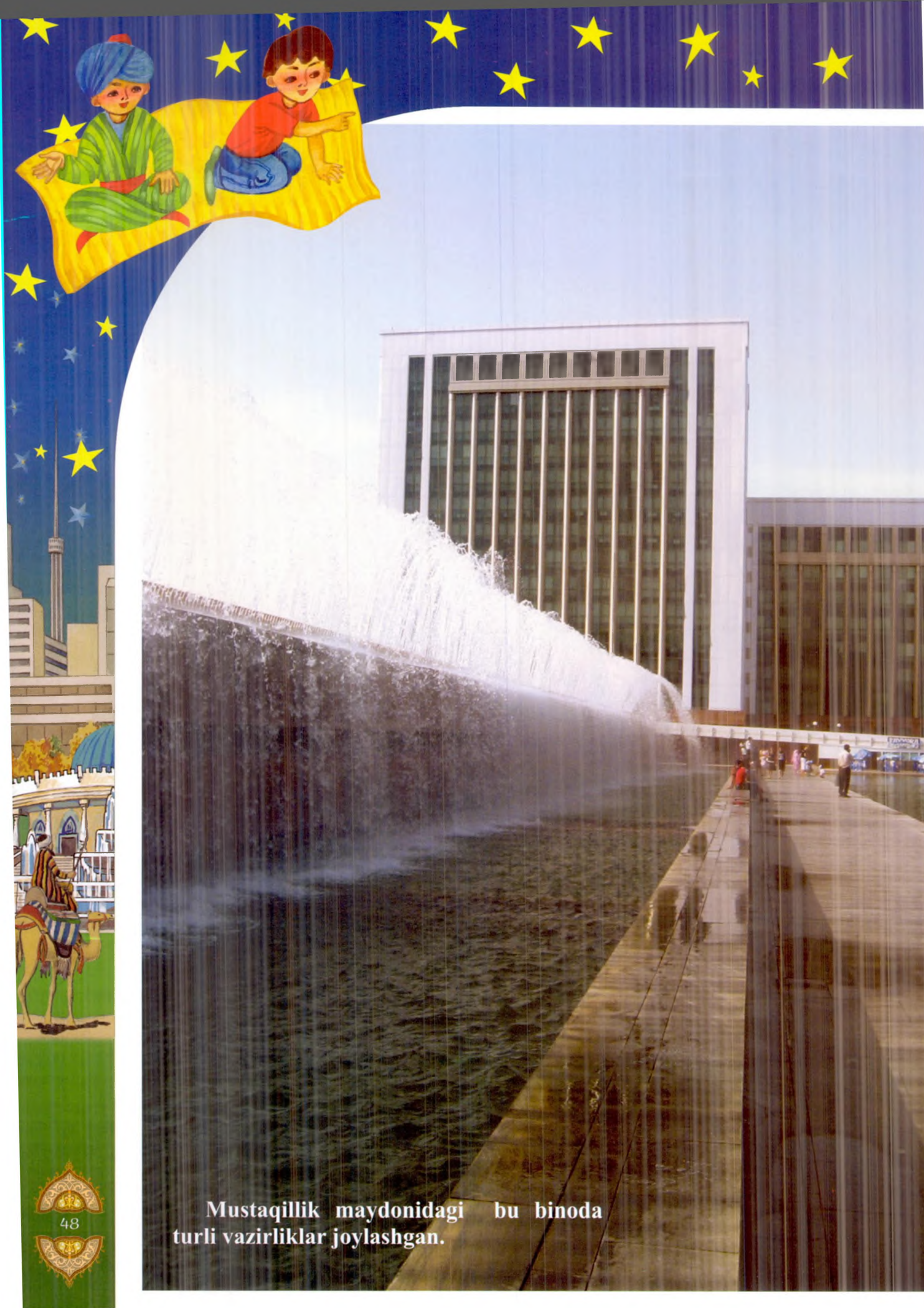
Mana, eshiting. Bundan 80-yil muqaddam O'rta Osiyo Davlat universiteti (hozirda Milliy universitet)ning fizika-matematika fakulteti laboratoriyasida Boris Grabovskiy degan laborant ishlardi. U uzoq vaqt katod-elektron radiotelefoto ustida ish olib boradi. Nihoyat uning tajribaxonasidagi jajji ekranda yurib ketayotgan tramvay va odam tasviri ko'rinadi. Shundan keyin bu ajoyib ixtiro 1928-yil 26-iyulda professorlardan iborat komissiya nazoratidan o'tadi. Yosh olim komissiyani uy-laboratoriyasida qoldirib, katod-elektron radiotelefotoni ko'chaga olib chiqadi. Shunda ekranda yurib borayotgan tramvay, ko'chani kesib o'tayotgan yo'lovchi va postda turgan militsioner ko'rinadi. Grabovskiyning

ishi to'la ma'qullanadi. Elektrton televideniyesini kashf etganligi uchun unga o'sha paytdagi Davlat Gerbi tushirilgan 5592-raqamli guvohnoma beriladi.

Toshkent televideniye vatani ekanligi haqida 1965-yilning oktabrida Fransiyadagi «Televizion» radio jurnalistlar xalqaro tashkilotining prezidenti E.D.Ayebergning maqolasi bosilib chiqadi.

Shunisi qiziqki, ixtirochi yashagan uy hozirgi telestudiya binolari qurilgan joyda bo'lgan.

Mustaqillik maydonidagi bu binoda
turli vazirliklar joylashgan.

Mustaqillik maydoni

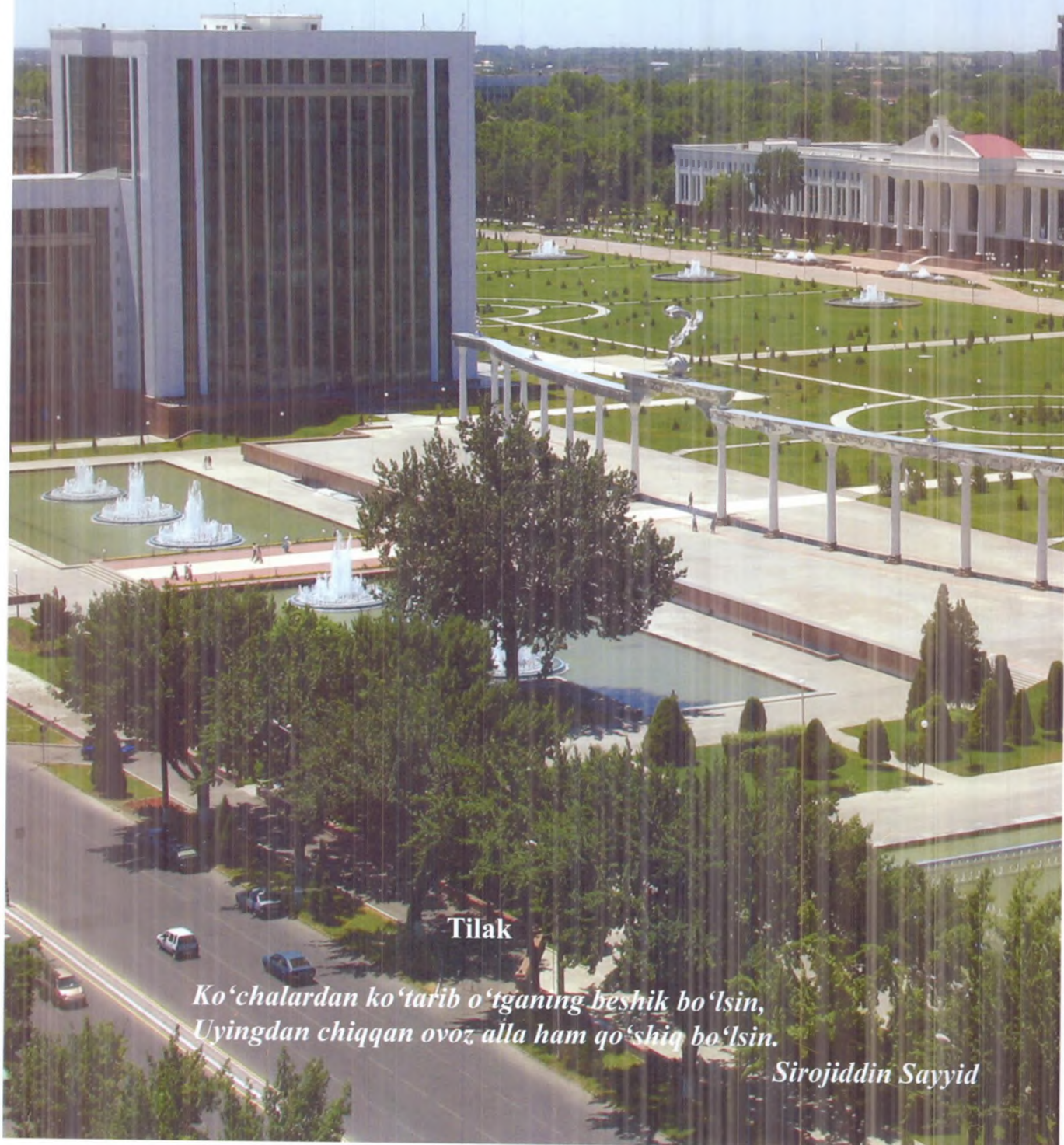
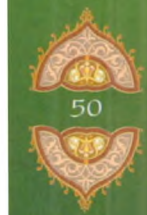
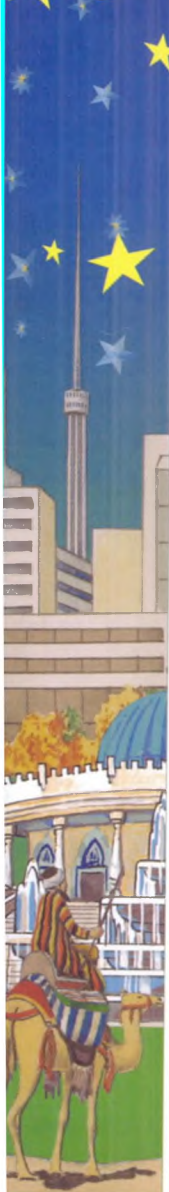
ar bir mamlakatning poytaxti va poytaxtning Bosh maydoni bo'ladi. Toshkentning Bosh maydoni Mustaqillik maydonidir. U poytaxtning qoq markaziga joylashgan. Unga «O'zbekiston», «Alisher Navoiy», «Amir Temur» ko'chalari va metroning «Mustaqillik maydoni» bekatlaridan kirib boriladi. 1991-yil 31-avgustda Prezident farmoni bilan «Mustaqillik maydoni» deb e'lon qilingan.

Kamina maydonning ilgarigi holatini ko'rganman. Maydon yuzasi temir-beton bilan qoplangan edi. Yozning issiq jazirasida, qishda sovuq yelvizagida huvilab yotardi.

Yurtimiz mustaqil bo'lgach, maydon chiroyi tubdan o'zgardi. Maydondagi temir-betonlar qo'porib tashlandi. O'rniga archalar, yashil maysalar ekildi. Maydonga, chinakam hayot nafasi qaytdi. Eski binolar, o'rnida sutdek oppoq Senat binosi qad ko'tardi. Bu yerda O'zbekistonning buguni va ertasi bilan bog'liq qonunlar ishlab chiqiladi. Parlament ikki – Quyi va Yuqori palatadan iborat.

Maydondagi Mustaqillik monumenti Yer shari va unga bo'rtma qilib tushirilgan O'zbekiston xaritasida ham ramziy ma'no bor. Prezidentimiz mustaqilligimizni e'lon qilmagunlaricha O'zbekistonni dunyo tanimas edi. Rossiyaning

Tilak

*Ko'chalardan ko'tarib o'tganing beshik bo'lsin,
Uyingdan chiqqan ovoz alla ham qo'shiq bo'lsin.*

Sirojiddin Sayyid

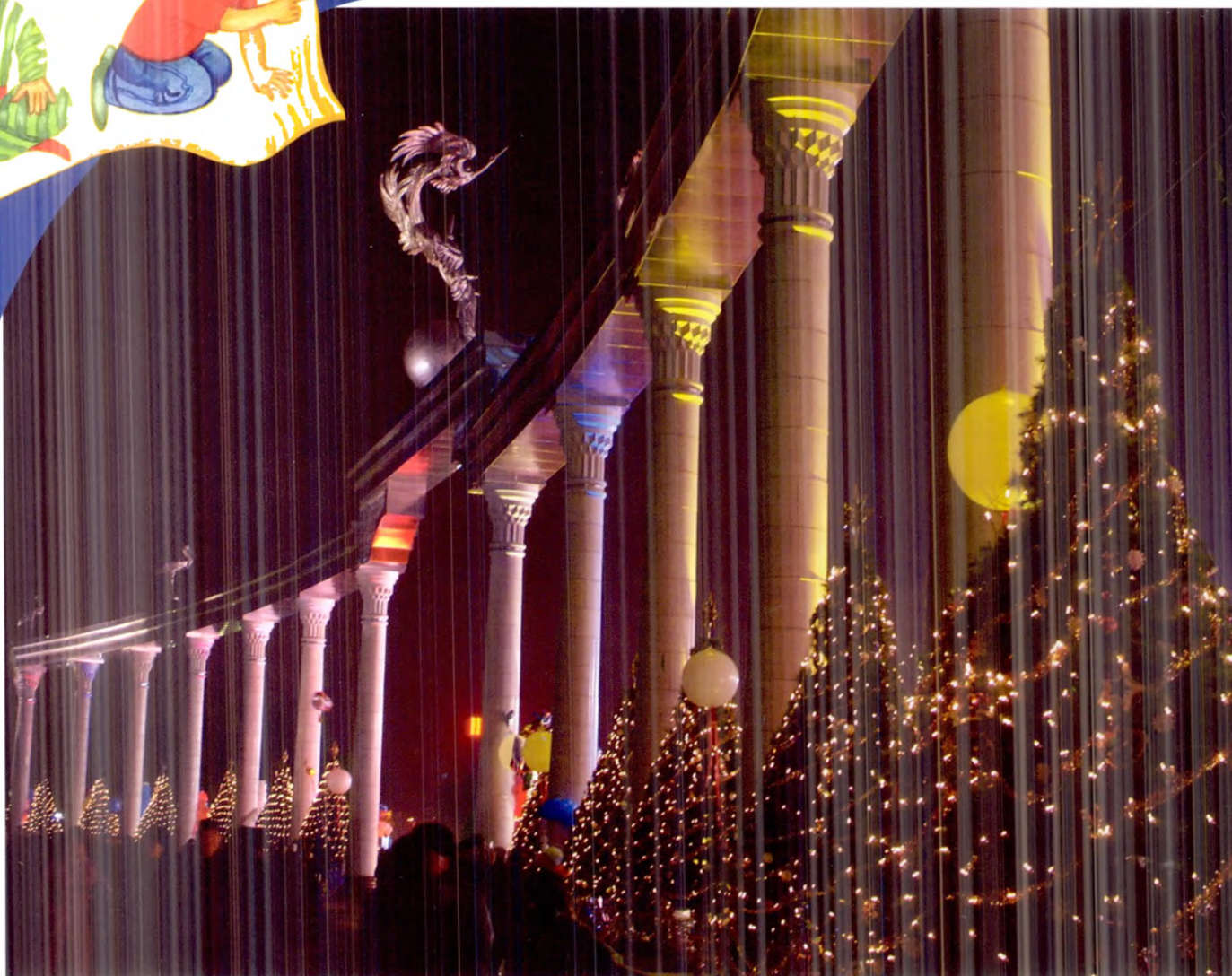
Senat binosi.

chekka bir o'lkasi deb qaralardi. Demak, monument Yer sharida O'zbekiston degan Davlat paydo bo'lganini namoyish qilib turibdi. Darhaqiqat, bugun vatanimizni Yer yuzidagi 165 davlat tan olgan. Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo. 118 davlat bilan diplomatik aloqalar olib boradi.

2005-yil dekabr oyida Baxtiyor ona haykali maydonni yanada chiroyli qildi va mazmunan to'ldirdi. Ona – hamisha Vatan timsoli bo'lib kelgan. Ona qo'lida qo'dak esa yurtning kelajagi, ertasi. Payg'ambarimiz alayhissalom ham onalarni ulug'lab «Jannat onalar oyog'i ostidadir», deganlar. Bolalarni esa «Jannat rayhonlari», deb erkalatganlar. Monument yurtimizda onalar va bolalar hamisha el ardog'ida ekanligini ham bildirib turadi.

Yana maydonda Ezgulik arkasi ham bor. Unga ham shunchaki maydonga kirish joyi deb qaramaslik kerak. Diqqat qilsangiz, unda ham olamcha ramziy ma'nolar bor. Ark 16 ta oq marmarli ustunlardan iborat. Arkning uzunligi 150 metr. Ustunlar shunchaki ustunlar emas. Ular mamlatimizning mustahkam tayanch ustunlaridir. Bamisoli qudratli poydevorlaridir. 12 metrli peshtoqqa o'rnatilgan Yer shari atrofida turnalar parvozga shaylanmoqdalar. Bunda turnalar uchib o'tgan diyorlarda hamisha tinchlik, osoyishtalik, qut-bara-ka bo'lishi e'tiborda tutilgan. Bu yerdagi ming ko'zli favvoralar esa Bosh maydonga yerdan qaynab chiqayotgan billur qandillardek ko'rk bag'ishlaydi.

Nur dengizi

Toshkentni tunda samolyot illuminatoridan tomosha qilganmisiz? Eh, shunaqa chiroyli ko‘rinadiki, shahardan ko‘tarilayotgan yorug‘lik shu‘lasi shundoqqina samolyot qanotlarida jilva qiladi, ko‘zni qamashtiradi. Go‘yo nur dengizi ustida uchib borayotganga o‘xshaysiz.

Balki yosh do‘stlarimizni bu manzara unchalik hayratga solmasligi mumkin. Chunki ular jinchiroq, qorachiroq, fonus kabi narsalarni bilishmaydi. Tarixiy manbalarga qaraganda, o‘tgan asr boshlarida Toshkent ko‘chalarida bor-yo‘g‘i 33 ta fonus yoqilgan, xolos.

1926-yili Bo‘zsuv GESi ishga tusha-

di. 1928-yil 8-oktabrdan asosan yangi shahar ko‘chalarida elektr chiroqlari yona boshlaydi. Eski shaharda yashaydigan yerli xalq elektr chiroq qanaqa bo‘lar ekan deb tunlari tomosha qilgani kelishgan. Shaharda sanoat korxonalari yiriklashib, ko‘chalar obod bo‘lgan sari elektrga bo‘lgan talab oshdi. Shundan keyin Qodiriya, Bo‘rijar GESlari qurildi.

Hozir ham Bo‘zsuv kanali, Chirchiq daryolarida ko‘p GESlar ishlab turibdi. Ammo shaharni eng ko‘p elektr quvvati bilan ta‘minlab turadigan manba Toshkent GRESidir. GESda tok beruvchi turbina suv kuchi bilan aylanadi. GRESda esa suv

**Mehmonlar va sayyoh uchun eng
qulay mehmonxonalar xizmatda.**

maxsus qozonlarda qizib parga aylanadi va turbina parraklariga kuch bilan urilib, uni harakatga keltiradi. Toshkentdagi yerosti va yerusti elektr kabellarining uzunligini hisoblaydigan bo'lsak, bir necha o'n ming kilometrdan oshadi. Ana shu simlardan oqayotgan nur daryosini boshqarish uchun minglab tok uzatish shoxobchalari qurilgan.

Elektr nurisiz shaharni tasavvur qilish qiyin. U tunlarni yoritibgina qolmaydi, u korxonalardagi mashinalarni ham harakatga keltiradi. Oshxonalarda ovqat pishiradi, novvoyxonalarda non yopadi. Tramvay, trolleybus, metro elektropoyezdlarini harakatga keltiradi. Svetofor chiroqlarini boshqaradi. U eng katta, bebaho boylik. Ammo uni tejashni ham unutmashlik kerak.

Ulkan hovuz

Ravshan tennis to'garagiga qatnashmoqchi bo'ldi. Doktor nazoratidan o'tayotganda uning kurak suyaklari noto'g'ri o'sayotganligi sezilib qoldi.

– Bilasanmi, o'g'lim, – dedi doktor, – sen tennisdan ko'ra suzishga borganing ma'qul. Bo'lmasa yelkang chiqib qoladi. Suv sporti buni davolaydi.

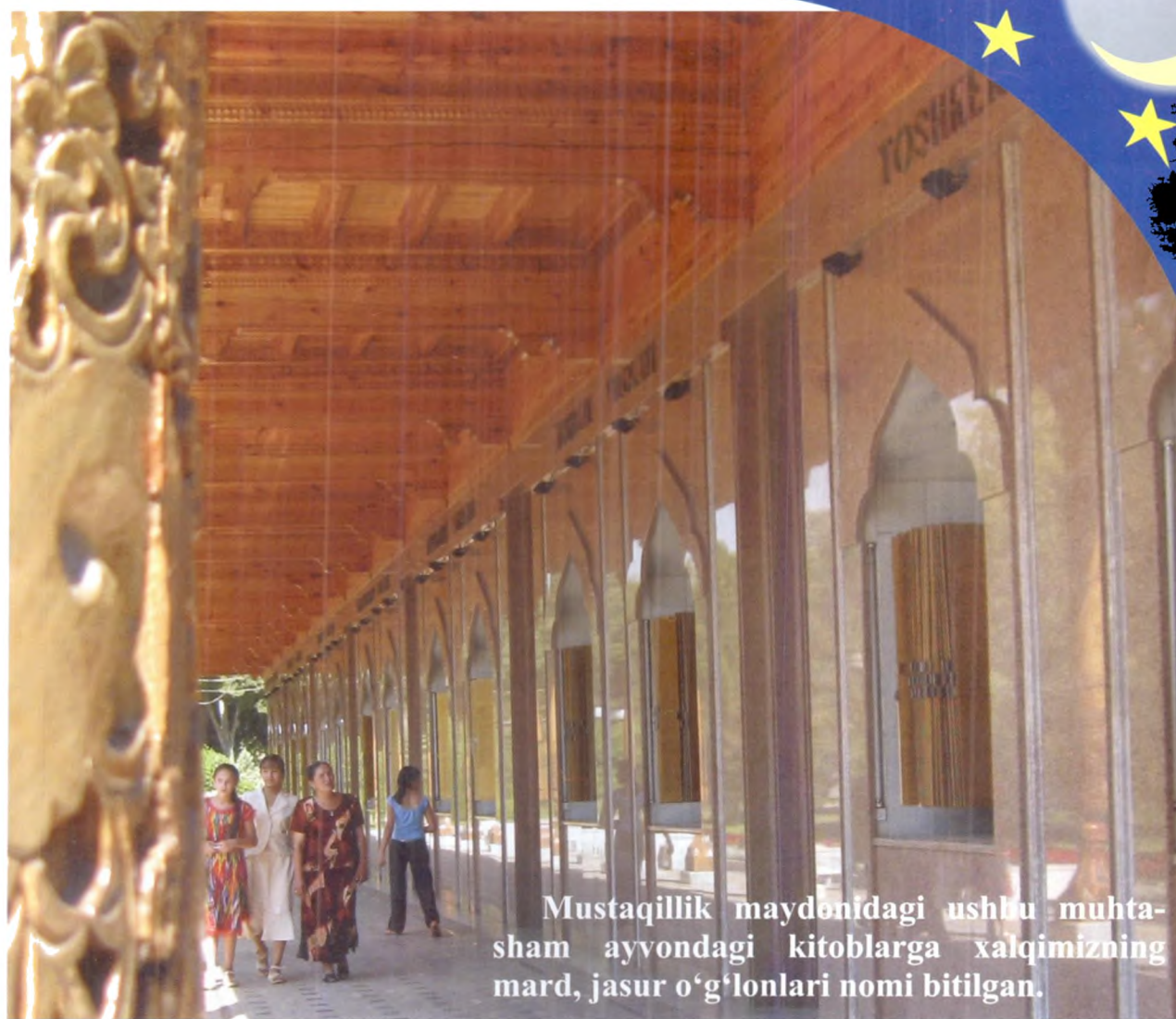
– Hozir qish-ku, suv sovuq, – dedi Ravshan.

– Men senga bir joyga yo'llanma yozib beraman. U yerda xuddi yozdagidek maza qilib cho'milishing mumkin.

Ravshan izlab borgan joy shahardagi ulkan «Jar» suv sport saroyi ekan.

Ravshan ichkariga kirib hayron qoldi.

Mustaqillik maydonidagi ushbu muhtasham ayyondagi kitoblarga xalqimizning mard, jasur o'g'lonlari nomi bitilgan.

Uzunligi 50 metrli zangori hovuzda bog'cha bolalaridan tortib kattalargacha turli mashqlarni bajarishardi. Suv iliq, yoqimli edi...

Toshkentda turli sport inshootlari juda ko'p. Shuningdek, suv sporti saroylari ham. U yerdagi tajribali ustozlar bolalarni sog'lom, baquvvat bo'lishini ta'minlashadi. Ular suzish va balandlikdan suvga sakrash xalqaro musobaqalarida ishtirok etishyapti. Kelajakda g'oliblar orasida Ravshanning ham nomini eshitib qolarmiz. Lekin muhimi bu emas. Muhimi Ravshanning sog'lom va baquvvat yigit bo'lishi...

Ikkinchi jahon urushi yillarida

1941-yili shaharda 137 ta korxona bor edi. Ulardan 64 tasi harbiylar uchun o'q, qurol ishlab chiqarishga moslashtirildi. Maktablardan 20 tasi harbiy gospitalarga aylantirildi. Ularda bir vaqtning o'zida 7650 kishi davolanishi mumkin edi. Urushda ota-onalari halok bo'lgan minglab bolalar xonadonlar va bolalar uylaridan panohtopdi.

Tarixdan ma'lumki, 1939–1945-yillarda ikkinchi jahon urushi bo'lgan. Urush yer yuzidagi 50 millionga yaqin kishining yostig'ini quritdi. O'shanda toshkentliklar g'alabaga juda katta hissa qo'shdilar.

XUSH KELIBSIZ

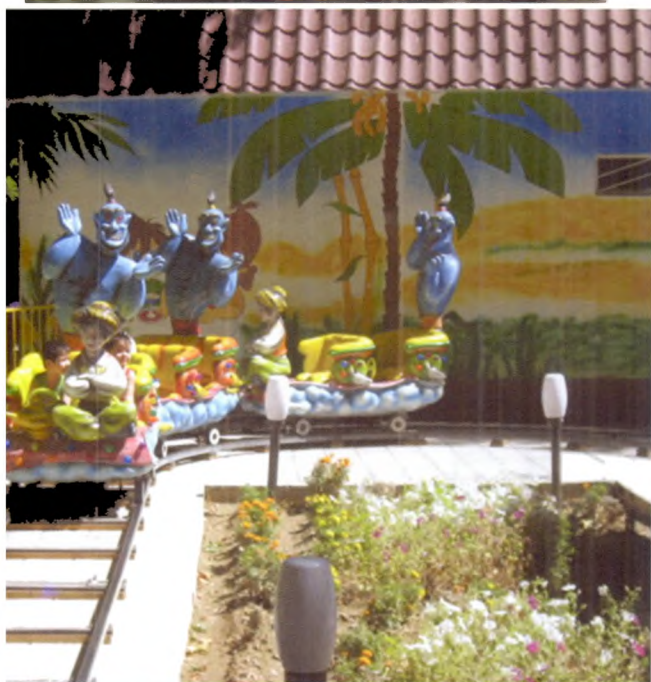
GIAEUR
NOMIDAGI MADANIYAT VA
BOG'I

Baxtli bolalik...

«Bolalar jannatning rayhonlaridir».
Hadis

Qadimgi atlas to'qish dastgohi.

Samarqand darvozaning ramziy ko'rinishi.

Suv quvurlari tarixidan

Shaharda ilk bor 1897–1898-yil-lari Salor va Qorasuv kanali suvlari quvurlardan oqiziladi. 1909-yili Salor qirg'og'ida yerosti suvidan foydalanish uchun quduq qaziladi. U soatiga 1500 litr suvni quvurlarga tarqatar edi. Jo'mraklar ko'cha chetlariga o'rnatilgan edi. 1927-yildan shaharni suv quvurlari bilan ta'minlash ishlariga kirishildi. 1931-yili shaharni suv bilan ta'minlovchi yagona suv quvurlari tarmog'i paydo bo'ldi. Bu asosan Yangi shahar – yevropa xalqlari vakillari yashaydigan hududlarga to'g'ri kelardi.

Toshkentning 12 darvozasi

Qadimda shaharlar darvozasiz bo'l-magan. Demak, chor atrofi mustahkam devor bilan o'ralgan. Bu shahar aholisini tashqi tajovuzdan saqlagan. Darvozalar shom kirishi bilan berkitilgan va tonggi azon bilan ochilgan. Devorlar ustiga tungi soqchilar qo'yilgan. Ular biron xavf tug'lsa do'mbira chalib, xabar berganlar. Toshkentning 12 ta darvozasi bo'lgan. U Buyuk Ipak yo'liga qurilgan karvonlar oqimi bir kun ham to'xtamagan. Samarqand darvozasidan bir karvon kirib kelsa, Qo'qon darvozasidan boshqa bir karvon chiqib ketgan. Darvozalar Labzak,

Toshkentda xalq amaliy san'ati ko'rgazmalari tez-tez o'tkazib turiladi.

Taxtapul, Qorasaroy, Sag'bon, Chig'atoy, Ko'kcha, Samarqand, Kamolon, Beshyog'och, Qashqar, Qo'qon, Qo'ymas deb atalgan. Darvozalar bojxona vazifasini ham o'tagan. Darvozalarni uning atrofida yashagan mahalla ahli qo'riqlagan. Toshkentni Chor Rossiyasi bosib olgandan keyin devorlarning mudofaa ahamiyati qolmadi. Bari nurab, to'kilib tamom bo'ldi. Lekin ularning nomlari xalq xotirasida saqlanib, hanuzgacha yashab kelmoqda.

Dahalar

Toshkent 1917-yilgacha 4 dahaga bo'linib yashadi. Ular: Ko'kcha, Sebzor, Beshyog'och, Shayxontohur deb atalgan. Dahalarni oqsoqollar boshqargan. Biron

muammo tug'ilsa ular birgalashib ish ko'rishgan. Toshkent ruslar tomonidan bosib olinganda (1865) 13260 ta xonadon, 8 ta madrasa, 255 ta masjid, 116 ta suv tegirmonlari, 8 ta hammom bo'lgan. Aholisi 80–100 ming kishini tashkil etgan. Bugun poytaxtda 2,5 million aholi yashayotganini hisobga olsak, shahar necha barobar kengayib ketganligini aniq tasavvur qilish mumkin.

«Istiqlol» saroyi

1981-yili arxitektori S.Odilov va boshqalar tomonidan qurilgan. O'sha vaqtda temir-beton materiallaridan keng foydalanish urf bo'lgan edi. Binoga o'zgacha tashqi chiroy berib turgan gir

aylana uch metrli karnizi temir-betondan ishlangan. Shu bilan birga, karniz bino ichkarisini oftob nurlaridan to'sadi. Saroy va u egallab turgan maydon istiqlol yillarida yanada chiroyli bo'ldi. Uning zaliga 4000 tomoshabin sig'adi.

Alisher Navoiy nomidagi San'at saroyi

1964-yili qurilgan, arxitektori V.Berezin. O'ziga xos, tashqaridan qaraganda betakror bino. 2300 o'rinli katta va yana katta-kichik uchta zali bor. Yangi kinofilmlar dastlab shu yerda namoyish etiladi.

Bolalar temiryo'li

Alisher Navoiy nomidagi milliy bog'dagi bolalar temiryo'li 1940-yili qurilgan. Uzunligi 2 ming metrga boradi. Unda sayr qilish judayam ko'ngilli. Markaziy Osiyoda yagona.

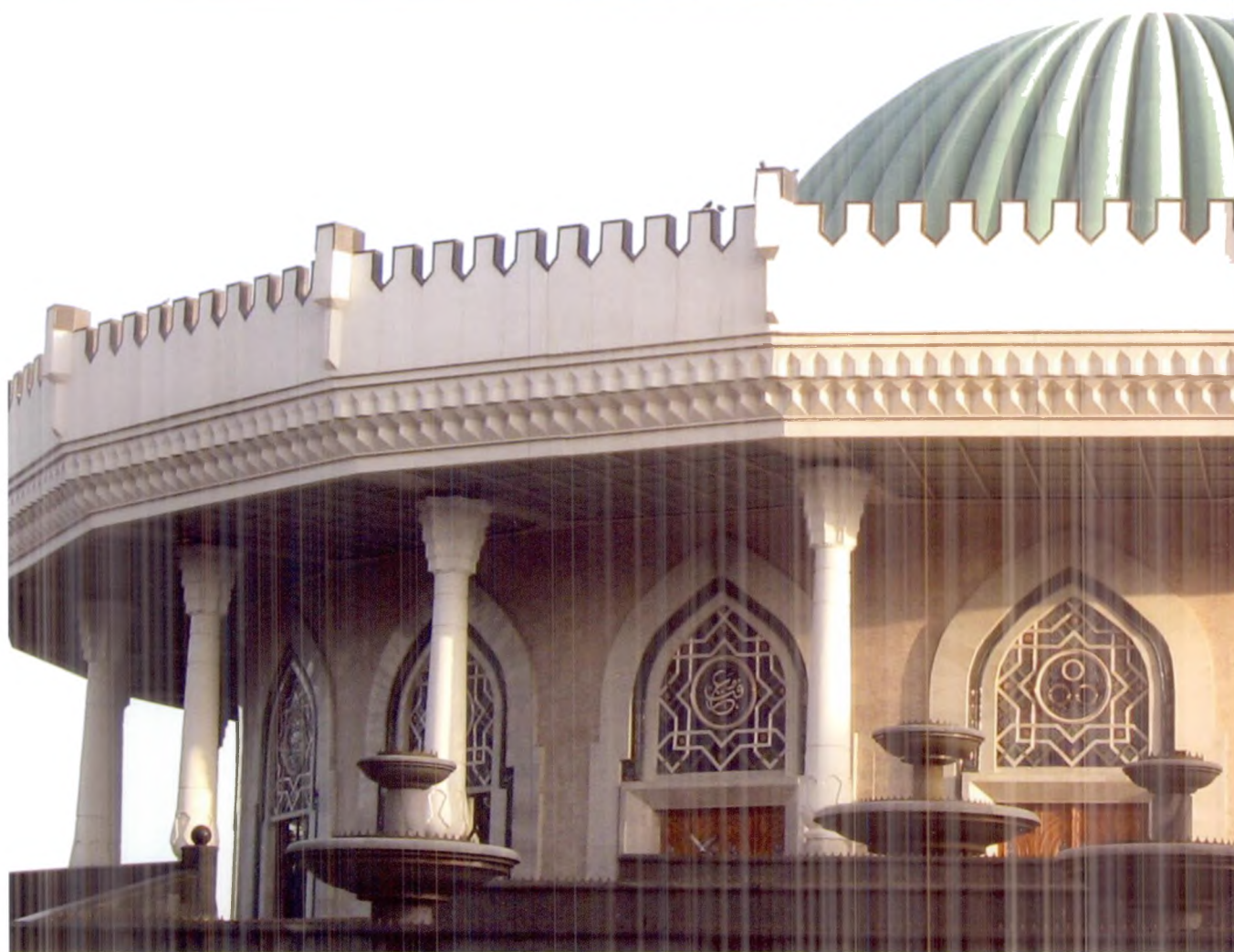
Shaharda nechta GES bor?

4 ta. Bo'zsuv GESi (1926), Bo'rijar GESi (1936), Oqtepa GESi (1943), Shayxontohur GESi (1953) yillari ishga tushirilgan. Barchasi Chirchiq daryosidan oqib keladigan Anhor, Bo'zsuv o'zaniga qurilgan.

Poytaxtda 480 dan ziyod bolalar bog'chalari bor. Ularda 100 mingga yaqin bola tarbiyalanadi.

Oltin kalitlar

Toshkentning qadimda 12 ta darvozasi bo'lganligini bilib oldingiz. Endi u darvozalarning kaliti ham bo'lganmi, degan savol tug'iladi. Bo'lgan, ular ramziy ma'noda bo'lib, oltindan yasalgan. Ular bilan darvozalar qulflanib ochilmagan. 1865-yili ruslar Toshkentni bosib olgach, Rossiya podsholigiga topshirilgan. Peterburgdagi harbiy muzeyda saqlangan. 1933-yil 14 iyunda O'zbekistonga qaytarib berilgan.

Ko'kaldosh madrasasi

XVI asrda qurilgan. 2 qavatli. 1866, 1886-yillarda bo'lib o'tgan zilzilalarda qattiq shikastlandi. 1950–1960-yillarda ta'mirlanib, malaka oshiruvchilar uchun

yotoqxona bo'lib turdi. Istiqloldan keyin madrasa maqomi qayta tiklandi. Ta'mirlandi. Hozir 300 ga yaqin yoshlar islom ilmlarini o'rganmoqdalar.

Anhor

Shaharning qon tomiri desa bo'ladi. Uning uzunligi 9,1 kilometr. Shayxontohur va Chilonzor tumanlarini kesib o'tadi. Shahardagi barcha bog'larni, ko'kalamzorlarni suv bilan serob qiladi. Anhor ko'prigi deb nom olgan ko'prik 1865-yili qurilgan. 1913-yilgacha Yangi shahar bilan Eski shaharni bir-biri bilan bog'lab turgan. 1913-yili tramvay yo'li o'tishi bilan yog'och ko'prik g'isht bilan almashtiriladi. 1940-yili hozirgi temir-beton ko'prigi quriladi. Muhandisi Tashkevich.

Temuriylar tarixi Davlat muzeyi.

«Paxtakor»

Shahar markaziy stadioni hisoblanadi. 1953–1957-yillari barpo etilgan. 18,4 gektar maydonni egallaydi. 1995-yilda futbol maydoni Germaniya standartlari bo'yicha ta'mirlanib, ostiga isitgichlar o'rnatildi. 2008-yili kapital ta'mirdan chiqarildi. Futbol musobaqalarini 35 ming odam kuzatishi mumkin. To'rtta yoritish minoralari bor. Balandligi 66 metr. Har biriga 664 ta yoritkich o'rnatilgan. «Paxtakor» futbol komandasi 1956-yili tashkil etilgan.

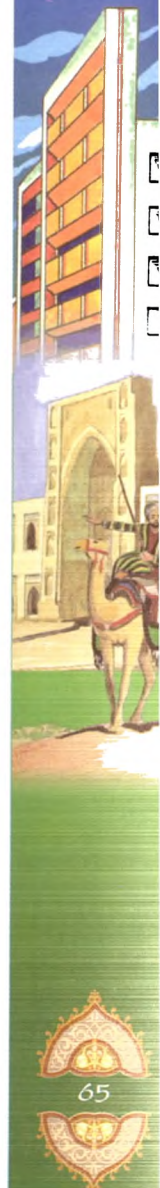
Planetariy

Ushbu osmon jismlarini kuzatish o'quv markazi Mirzo Ulug'bek nomi bilan ataladi. Yangi bino 2003-yili Vazirlar

Mahkamasining qarori bilan barpo etildi. Kuzatuv zali 44 kishiga mo'ljallangan. U yerga Yer, Oy va Mars sayyorolari globuslari qo'yilgan. Osmon jismlarini kattalashtirib beruvchi 150 m² ekran o'rnatilgan. U Abdulla Qodiriy istirohat bog'iga joylashgan.

Amaliy san'at muzeyi

XIX asr oxirlarida rus diplomati A.Polovsev degan kishi o'zbek milliy an'analari uslubida o'ziga saroy qurdiradi. Unda yog'och va ganch o'ymakorlik ishlaridan foydalaniladi. 1938-yili xuddi shu saroy binosi Amaliy san'at muzeyiga aylantiriladi. Binoning ichki bezaklari, unga qo'yilgan ko'rgazma buyumlari bir-biriga juda mos tushgan. Muzey 1961-

Muqimiy teatri.

yili T. To'raxo'jayev boshchiligida Xalq ustalari T.Arslonqulov, O.Qosimjonov, rishtonlik Usta Abdulla va boshqa mashhur ustalar tomonidan qayta ta'mirlangan. Rassom Ch.Axmarov markaziy xona devorlarini bezagan. Muzeyda xalqimiz amaliy san'atining 4 mingdan ziyod namunalari saqlanadi.

Toshkent ma'danli suvi

«Toshkent mineral suvi» deb nom olgan bu shifobaxsh obihayot 1948-yili 867–952 metr chuqurlikdan topilgan. Suv zaxirasi cheklanmagan. Oshqozon-ichak kasalliklariga davo.

Muqimiy nomidagi o'zbek Davlat musiqali teatri

Ushbu teatr 1939-yili komediya va satira teatri sifatida ish boshlagan bo'lsa, 1940-yilga kelib musiqali komediya dramatik teatri deb qayta nomlandi. Unda mashhur artistlar – Lutfixonim Sarimsoqova, Razzoq Hamroyev, Tursunoy Ja'farova, Maryam Yoqubova, Shahodat Rahimova, Farog'at Rahmatova, Mahmudjon G'ofurov, Baxtiyor Ixtiyorov, Sur'at Po'latov, Hamza Umarov, Soib Xo'jayev va boshqalar ishlagan. Ularning ishlarini xalq va xizmat ko'rsatgan artistlar: Maryam Ixtiyorova, Naima Po'latova, Fayzulla Ahmedov, Zulayho Boyxonova, Mirza Azizov, Mehri Bekjonova, Odina

Narzullayeva, Dilorom Safayevalar davom ettirmoqdalar.

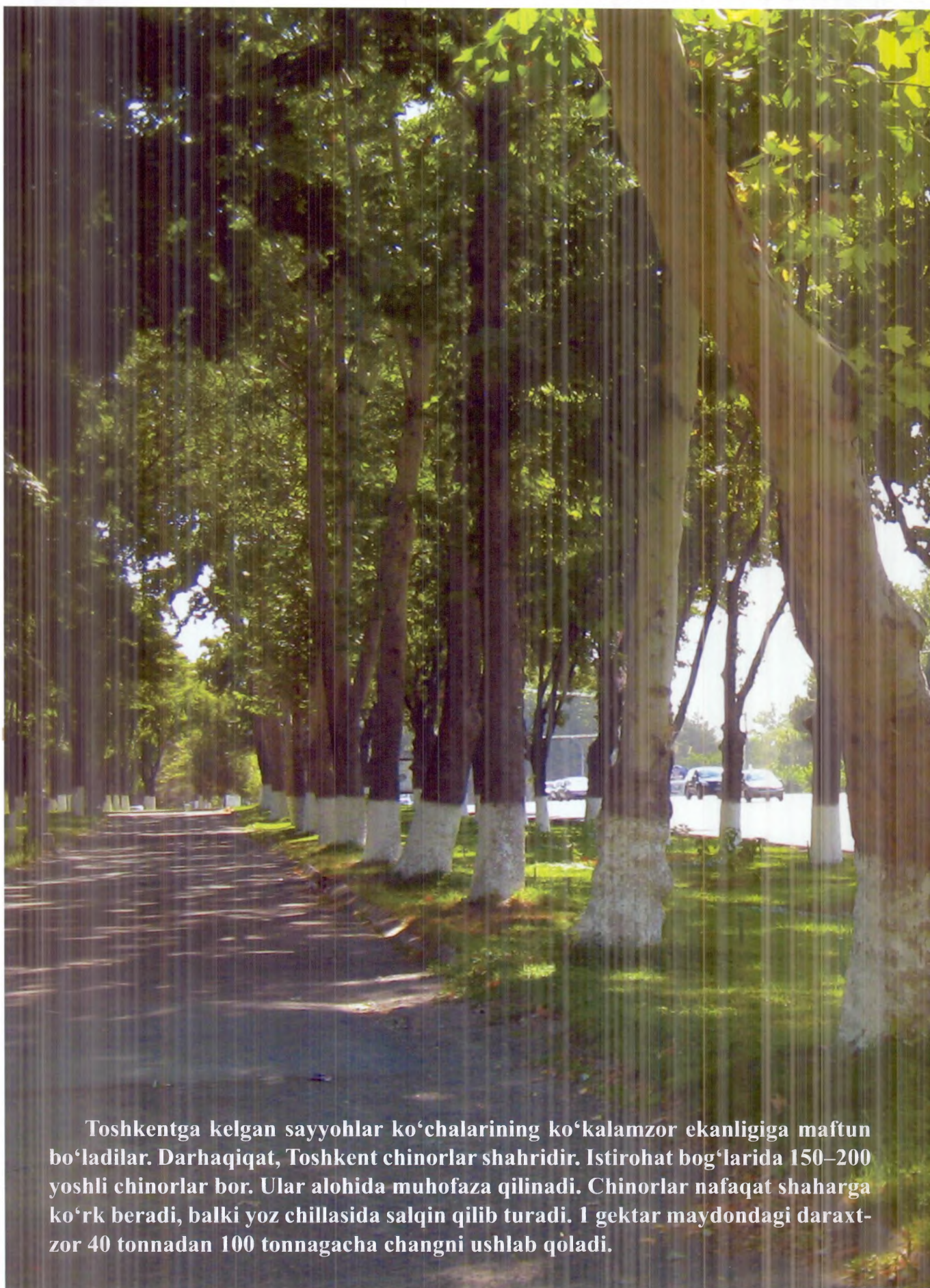
Alisher Navoiy nomli Katta Akademik Davlat opera va balet teatri

Bu teatr jamoasi o'z yo'lini shunday boshlagan: 1926-yili taniqli san'atkor Muhiddin Qoriyoqubov rahbarligida etnografik kontsert ansambli tuziladi. Ansamblga Tamaraxonim, Gavharxonim Rahimova, Usta Olim Komilov va boshqalar bosh bo'ladi. 1929-yili Davlat musiqali teatri nomini oladi. Unda musiqali dramatik asarlar: «Gulandom», «Layli va Majnun», «Katta kanal», «Dilorom», «Semurg'» va boshqa o'nlab asarlar

qo'yiladi. Teatr Muxtor Ashrafiy, Halima Nosirova, Mukarrama Turg'unboyeva, Karim Zokirov, Nasim Hoshimov, Sattor Yarashev, Galiya Izmailovalar nomini mashhur qildi. 1948-yili teatrga Alisher Navoiy nomi berildi.

Hozirgi keksa avlod ishlarini taniqli xalq va xizmat ko'rsatgan artistlar Muyassar Razzoqova, Amina Bobojonova, Tamila Muhamedova, Nazima Hasanova, Vadim Gelertov, Iskandar Menaliyev, Andrey Shalberkin, Avaz Rajabov, Shukur G'afurov va boshqalar davom ettirmoqdalar. O'zbek va jahon mumtoz operalari namoyish etib kelinmoqda.

Toshkentga kelgan sayyohlar ko'chalarining ko'kalamzor ekanligiga maftun bo'ladilar. Darhaqiqat, Toshkent chinorlar shahridir. Istirohat bog'larida 150–200 yoshli chinorlar bor. Ular alohida muhofaza qilinadi. Chinorlar nafaqat shaharga ko'rk beradi, balki yoz chillasida salqin qilib turadi. 1 gektar maydondagi daraxtzor 40 tonnadan 100 tonnagacha changni ushlab qoladi.

Poytaxtda mashhur Botanika bog'i bor. U 40 ga. maydonni egallaydi. Dunyo-ning hamma qit'alaridan olib kelingan 6000 ga yaqin o'simlik turi bor. Igna bargli daraxtlarning o'zi 170 turdan oshadi. Bu yerda olimlar o'simliklar bilan bog'liq tadqiqotlarni olib borishadi.

«Turkiston» saroyi 1993-yil
4-sentabrda ochildi.

O‘zbek Milliy Akademik drama teatri

Teatr o‘z hayotini 1918-yili «Davlat teatri» maqomi berilgan «Turon» truppasidan boshlagan edi. Keyinchalik unga Mannon Uyg‘ur rahbarlik qildi. 1925-yili Davlat sayyor teatri deb e‘lon qilinadi. 1929-yili teatrga uning asoschisi Hamza nomi berildi. 1933-yildan akademik teatr nomini oladi. Uning ijodiy bag‘ridan Shukur Burhonov, G‘ani A‘zamov, Nabi Rahimov, Yodgor Sa‘diyev, To‘ti Yusupova, Yoqub Ahmedov, Ikroma Boltayeva, Sora Eshonto‘rayeva, Erkin Komilov va boshqa mashhur xalq artistlari yetishib chiqdi.

Bolalar qo‘g‘irchoq teatri

Kichkintoylarning bu sevimli teatri 1939-yilda tashkil topgan. 1979-yilda yangi binoda ishlay boshladi. Sahna asarlarini bir vaqtning o‘zida 250 bola tomosha qiladi. Mashhur «Kachal polvon», «Semurg‘», «Zumrad va Qimmat», «Ziyod botir», «Ur to‘qmoq» asarlari shu yerda sahnalashtirilgan.

Yosh tomoshabinlar teatri

1929-yili tashkil topgan. 1943-yili Yo‘ldosh Oxunboboyev nomi berilgan. Bu yerda mashhur «Yoriltosh», «Etik kiygan mushuk», «Burgut», «Oila», «Qovoqvoy–chanoqvoy», «Zaharli tom-

O'zbekiston tarixi Davlat muzeyi.

chilar», «99-raqamli yolg'onchi» kabi mashhur asarlar sahnalashtirilgan.

Lutfulla Sa'dullayev, Gulchehra Sa'dullayeva, Xayrulla Sa'diyev, Muhabbat Yo'ldosheva kabi o'nlab artistlar shu teatr sahnasi orqali xalqimizga tanildilar.

O'zbekiston tarixi Davlat muzeyi

Siz O'zbekistonimiz tarixini darsliklar, albomlar va turli kitoblar orqali o'rganasiz. Ammo ularda keltirilgan manbalarni tasdiqlovchi hujjatlar, eksponatlar O'zbekiston tarixi Davlat muzeyida saqlanadi. Muzey Vazirlar Mahkamasining 1992-yil 21-apreldagi qarori bilan qayta tashkil etildi. Aslida muzey 1876-yili Toshkent muzeyi nomi

bilan tashkil etilgan edi. Unda 60000 ta arxeologik topilmalar, 16000 ta etnografik yodgorliklar, turli podsholiklar, xonliklar davrida zarb etilgan 80000 ta tangalar saqlanadi. Muzey osori-atiqalari vaqti-vaqti bilan yangilari bilan almashinib turiladi.

Maktablar, kollejlari, bog'chalar...

Poytaxtda 307 ta umumiy ta'lim maktablari, 10 ta maxsus maktablar, 9 ta maktab-internatlar, 20 ta o'quvchilar ijodiy markazlari, 130 ga yaqin kasb-hunar kolleji, akademik litseylar va 497 ta bolalar bog'chalari bor. O'quv binolarining barchasi mustaqillik yillarida qayta qurildi. Ko'rgazmali qurollar, kompyuter texnikalari bilan jihozlandi.

Tarixchi Hamid Ziyoyev «Eski Jo‘va» – eski ariqning o‘zani degan ma’no-ni bildiradi deydlar. Boshqa bir ma’lumotda «eski» – sug‘d tilida «baland» degani bo‘lib – «Baland bozor» deganidir deyiladi. Yana «Chorsu» bozori ham deyishadi. «Chorsu» – usti yopiq savdo-sotiq markazi degani. Bozor bir ming bir yuz yoshda.

Hech qayerda Toshkentchalik, balki bozor topilmas,
Haftamizning yetti kuni rasta-do‘kon yopilmas.

IQON BOZORI

Toshkent samolyotlari

Chkalov nomidagi Toshkent aviatsiya aksiyadorlik jamiyati eng nufuzli sanoat korxonalaridan hisoblanadi. Bu korxona yuk tashuvchi samolyotlari bilan mashhurdir. «Il-76TD», «Il-78 MKI» rusumli ulkan havo kemalari 190–210 tonnagacha yuk ko'taradi. «Il-78 MKI» havoda 30 tonna yoqilg'ini uchib borayotgan boshqa samolyotga quyadi. «Il-114» samolyoti yerga qo'nmasdan 12 soat ucha oladi. Undan o'rmon va dengizlarda qutqaruv ishlarini olib borishda foydalaniladi.

Turar joy binolari

Shaharni turar joy binolarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Toshkentliklar to'rt,

to'qqiz va yigirma qavatli binolarda istiqomat qilishadi. Ular quyosh nuri, shamol va havo oqimi yo'llariga moslab qurilgan. Toshkentda 9 mingta turar joy binolari bor. Ular 800 dan ortiq kommunal xizmat qilish shirkatlariga birlashganlar. Shahardagi barcha turar uy-joylar xususiy lashtirilgan.

Ko'priklar

Mustaqillik yillarida Toshkentda yerosti va yerusti ko'priklari ko'plab qurildi. Shulardan biri Chilonzor metrosi bekatidagi ko'prikdir. Uning uzunligi 374 metr, eni 30 metr, balandligi 7,5 metr. 2006-yilda ishga tushgan.

Toshkentning ichki halqa yo‘li Chilonzor metro bekatidan boshlanib, butun shaharni aylanib shu yerga kelib tutashadi. Bu yo‘l birorta ko‘cha bilan kesishmaydi. Yo ustidan, yo ostidan o‘tib ketadi. Bu mashinalar harakati uchun katta qulaylikdir. Siz suratda Chilonzor bekati maydonini ko‘rib turibsiz. Metro bekati ham shu yerda. Maydon kengaytirildi. Supermarket, Chilonzor bozori, avtobekatlar qayta qurildi.

* * *

Shuningdek, Katta halqa yo'lining 61-kilometrida ham ko'prik qirildi. U Sirg'ali, Qo'yliq massivlarini Otchopar bozori bilan bog'laydi. Uzunligi 49 metr. 2007-yilda foydalanishga topshirilgan.

Bunaqa ko'priklarni shahrimiz ko'chalarining hamma yo'nalishlarida uchratish mumkin.

Milliy bog'

Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy bog'i 69 gektar maydonni egalagan. Shahardagi eng katta dam olish maskanlaridan hisoblanadi. Ko'lining o'zi 9 gektardan ziyoddir. Ko'l suvini tozalovchi va tindiruvchi moslama qurilgan. Kattalar va bolalar cho'milish sahnalari bor. Katamaran, motorli qayiqlar dam oluvchilarga xizmat qiladi. Bo'zsuvdan ajrab chiqqan Beshyog'och kanali bog'ni va undagi ko'lchalarni suv bilan ma'mur qiladi.

«Sharq»

Toshkent gazeta va jurnallar, kitoblar shahridir. Ular yuzlarcha bosmaxona va nashriyotlarda chop etiladi. Shular orasida eng ulkani «Sharq» nashriyotmatbaa aksiyadorlik kompaniyasi ochiq aksiyadorlik jamiyatidir. U O'zbekistondagi qadimgi nashriyotlardan hisoblanadi. 90 yoshga kirdi. 1000 dan ziyod kishi ishlaydi. Maktablar, oliy o'quv yurtlari uchun darsliklar, badiiy kitoblar, albomlar, daftarlar, kundalik gazeta va jurnallar chop etadi. O'zbekistonning barcha viloyatlarida «Sharq» kitoblar uyi, «Sharq ziyokori» kabi do'konlari bor. Navoiy, Bobur, Uvaysiy, Nodirabegim, Umar Xayyom, Mashrab g'azallari, Abdulla Qodiriy,

Cho'lpon, Fitrat, Oybek, Abdulla Qahhor, Pirimqul Qodirov, Odil Yoqubov, Erkin Vohidov, Muhammad Yusuf, Tog'ay Murod, Abdulla Oripov, Tohir Malik, O'tkir Hoshimov, Shukur Xolmirzayev va boshqa mashhur o'zbek yozuvchilarining asarlari «Sharq»da chop etib kelinmoqda.

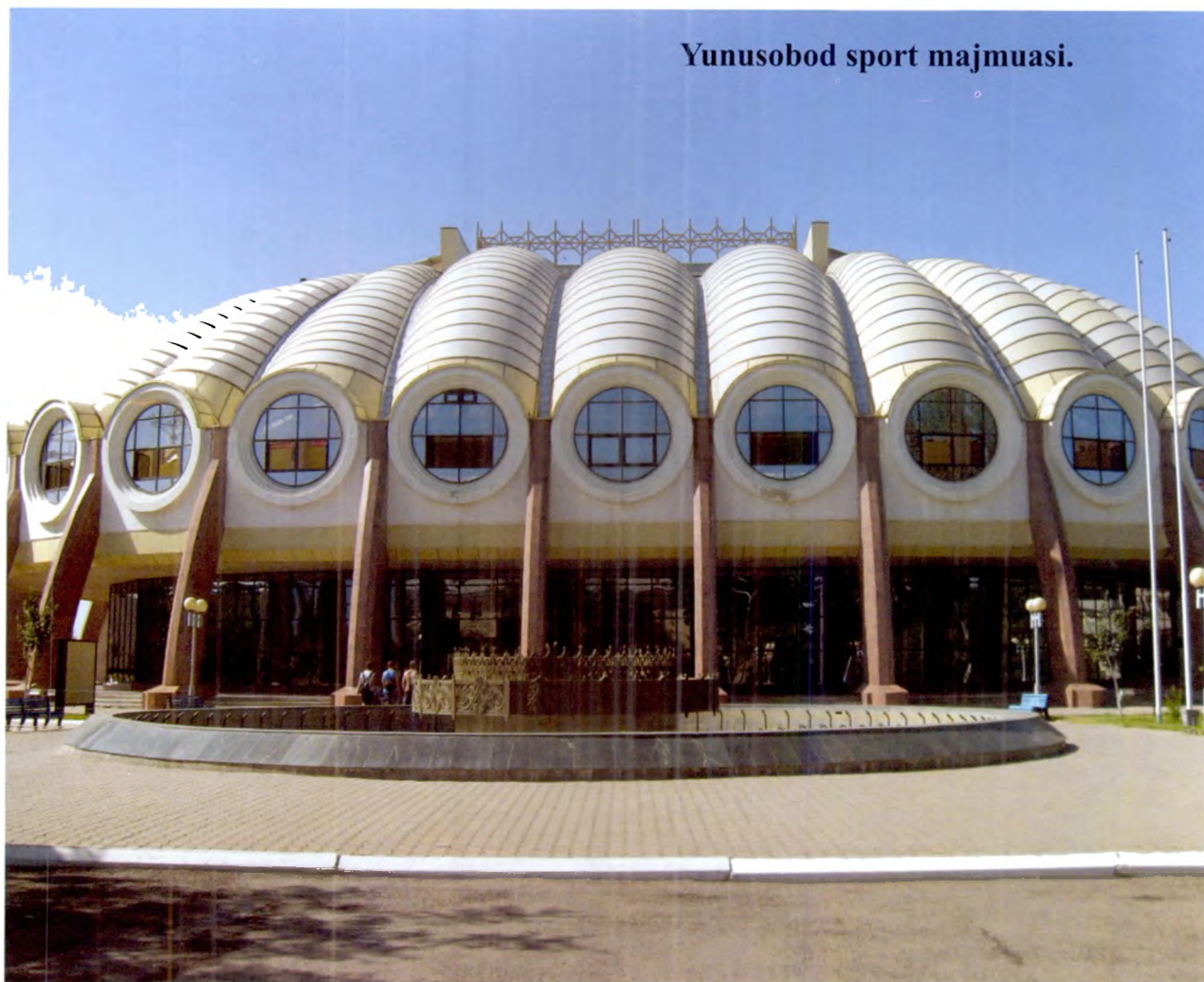
Temuriylar tarixi Davlat muzeyi

Muzey Sohibqiron Amir Temur bobomiz uchun qurilgan munosib yodgorlikdir. Undagi tarixiy hujjatlar Temuriylar saltanati va sulolasi haqida batafsil ma'lumot beradi. Uning zaxirasida 3 mingdan ortiq eksponat saqlanadi. Shundan 1700 tasi ko'rgazmaga qo'yilgan. Binoni aylanasi 70 metrli moviy gumbaz bezab turadi. Gumbazga 2 tonnali billur qandil o'rnatilgan. Uning 500 ta lampochkasi bor. 1996-yil 18-oktabrda ishga tushgan.

Muzey keyingi yillarda Fransiya, Eron, Turkiya, Rossiya davlatlari tortiq etgan Temuriylar davri hujjatlari bilan boyidi.

Yo'l xizmati

Shaharni yo'lovchilarga xizmat ko'rsatadigan ulovlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Bu ish bilan «Toshshahartransxizmat» uyushmasi shugullanadi. Bir kunda 130 yo'nalishda 1200 dan ziyod avtobus, 7 yo'nalishda 98 ta tramvay, 10 yo'nalishda 88 ta trolleybus, 260 ta taksi safarga chiqadi. Erta bilan soat 5 dan tungi 11–12 largacha shaharliklarga xizmat qiladi. Shahardagi avtobus yo'llarining uzunligi 2785 km. Tramvay yo'lining uzunligi 150 km. Trolleybus yo'lining uzunligi 200 km dir.

Yunusobod sport majmuasi.**Universal sport saroyi**

Yunusoboddagi universal sport saroyning uzunligi 100 metr. Eni 52 metr. 200 metrli yugurish yo'lagi bor. 3900 ta tomoshabin sig'adi. Kurash, boks, basketbol, voleybol, tennis musobaqalari o'tkazish mumkin. Uning universalligi shundaki, 5–10 daqiqada xohlagan sport musobaqasiga moslashishi mumkin.

Shahidlar xotirasi maydoni

Qizil imperiya davrida boy, millatchi, vatan xoini, o'tmishni qo'msovchi, yana qanchadan qancha bahonalar bilan 1799 kishi qatag'on qilindi. 7100 kishi otildi.

Ular o'zbek millatining eng sara kishilari edi. Ular orasida Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat, Said Ahroriylar va qator din ulamolari bor edi. Ko'pchiligi xotira maydoni o'rnida otilgan va ko'mib yuborilgan edi. Bu joy yurt deb, millat deb jon fido qilganlarni yod etadigan ziyoratgohga aylandi. Uning muzeyida qatag'on yillarining qurbonlari haqida boy ma'lumotlar to'plangan.

Abulqosim madrasasi

U 1850-yili toshkentlik boy va ulamo Abulqosim buyurtmasi bilan qurilgan. 1919-yilgacha madrasa sifatida ishlagan. Yetuk olimlar dars bergan. Unda Abdulla Qodiriy o'qigan. Tarixiy obida sifatida

Suv sporti saroyi. Bunday saroylar keyingi yillarda ko'plab barpo etildi.

saqlanadi. Yana bir gap: Abulqosim yozuvchi O'tkir Hoshimovning bobokaloni bo'ladi.

Beshyog'och

Qadimda tepalik joylar bo'lgan. Bo'zsuv juda pastda oqqan. Beshyog'och kanali qurilgach, bu yerlar suvga serob bo'ldi, Arpapoya, Olmazor, Kattabog' degan bog'-rog'lar paydo bo'ldi. Beshyog'och gavjum dahaga aylandi. Qadimda 36 ta katta-kichik mahallada 3 ta madrasa, 76 ta masjid faoliyat yuritgan.

Talabalar shaharchasi

Bu joy bekorga shaharcha deyilgan. Poytaxtdagi eng katta bilim maskanlari: Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Toshkent Davlat texnika universiteti shu yerda joylashgan. Shuningdek, litsey, kollej, malaka oshirish dargohlari, hammasi bo'lib 26 ta ta'lim muassasasi bor. Ularda minglab yoshlar bilim oladilar. Ular uchun sport inshootlari, yoshlar klublari, oshxonalar, shifoxonalar, istirohat bog'lari xizmat qiladi.

Oliy Majlis binosi

Shahardagi eng chiroyli binolardan biri. Moviy gumbazli. Uni 38 ta ustun ko'tarib turadi. Oynavandli. Osmon rangiga qarab tovlanib turadi. Oynalar Quvasoy oyna zavodida ishlangan. Mahobatli gumbazni og'irligi 4,5 tonnalik billur qandil bezab turadi. To'rtta kichik va 500 o'rinli bitta katta majlislar zali bor. Bu yerda davlatimiz qonunlari muhokama qilinadi va qabul qilinadi.

Hokimiyat binosi

Sharqona uslubda qurilgan ushbu bino 1998-yili ishga tushirildi. Unda qulay ish kabinetlari va 50, 100, 200 o'rinli majlislar zallari bor. Toshkent shahri aholisining turmush sharoiti bilan bog'liq barcha masalalar shu yerda ko'rib chiqiladi va hal qilinadi. Amir Temur bog'ining shundoqqina yaqinida qad ko'targan.

Markaziy bank

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Nomidan ko'rinib turibdiki, mamlakatimizdagi barcha shahar, tuman, viloyat banklari zarur ko'rsatmalarni shu yerdan oladilar. Bank ishlari bo'yicha muammolar tug'lsa, shu yerga murojaat qiladilar. Bino shunday qurilganki tashqaridan qaraganda necha qavatligi bilinmaydi. U 16 qavat.

O'zbekiston Milliy banki

Gulliver bino! Ha, shaharlik bolalar uni shunday nom bilan atashadi. Chunki u ertaklardagiga o'xshagan eng baland binodir. Shaharning hamma joyidan

ko'rinib turadi. 23 qavat. Oynalar bilan o'ralgan. Ular o'zidan nurni to'la o'tkazadi. Ammo jazirama issiq va qahraton sovuqlarni o'tkazmaydi. Bu binoga O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki bosh idorasi joylashgan.

«Interkontinental» mehmonxonasi

1997-yil 3-mart kuni ishga tushgan. 245 kishiga mo'ljallangan. Mehmonlarga 350 kishi xizmat qiladi. Mehmonxonada turli tadbirlar o'tkazish uchun maxsus zallar qurilgan. Besh yulduzli mehmonxona sanaladi.

Toshkent bozorlari

Qadimda bir podsho bo'lgan ekan. U o'zga yurtlarga yurish qilmoqchi bo'lsa, ayg'oqchilar jo'natar ekan. Ayg'oqchilar avvalo bozorlarni o'rganishar ekan. Bozorlari meva-cheva bilan to'la, tosh-tarozisi to'g'ri bo'lsa u yurtga hujum qilmas ekan. Chunki, bu yurt fuqarolari juda mehnatkash, bir-birovining haqiga xiyonat qilmaydigan, o'z yurtini jon-dildan sevadigan bo'lar ekanlar. Ularni yengib bo'lmas ekan. Aksincha, bozorlari xarob, qimmatchilik, tosh-tarozidan uradigan bo'lsa shu zahoti yurish qilib, bosib olar ekan.

Yurtimizni yomon ko'zlardan asrasin. Shahrimizga kelgan har bir mehmon, sayyoh avvalo, bozorlarimizni tomosha qiladilar. U yerdagi mo'l-ko'lchilik, tartib-intizomni ko'rib, o'z baholarini beradilar. Shahardagi Eski juva, Oloy, Parkent, Qo'yliq, Otchopar, Mirobod, Farhod, Yunusobod va boshqa katta-kichik bozorlar shahrimiz ko'rki hisoblanadi.

O'zbekiston Milliy banki binosi shahardagi eng
baland binolardan hisoblanadi.

«Jar» sport saroyi

Bu joyning nomi juda qadim. Ming yilliklarga borib taqaladi. Hali Toshkent Toshkent bo'lmaganidan avval ham bu jar mavjud bo'lgan. Jar qishda qor, bahorda yomg'ir va sel suvlarini yig'ib, Bo'zsuv bilan birlashib Sirdaryo o'zanigacha yetib borgan. Uni yil-o'n ikki oy qamishlar ko'rpasi qoplab yotgan. Yoz oylarida ko'zyoshidek tip-tiniq yaxdek buloq suvlari oqib yotgan. Tarixiy manbalarda yozilishicha, Osiyo yo'lbarasi deb nom olgan, hozirda yo'qolib ketgan yirtqichlarning ovozi eshitilgan. Jarning yer sathidan chuqurligi 50–60 metrgacha yetadi. Uning boshlanish joyi «Jar» sport saroyi o'rniga to'g'ri keladi. Tashlandiq bo'lib yotgan bu joy Mustaqillikdan keyin obod qilindi. 1998-yil 11-iyunda sport inshooti ishga tushirildi. Unda suzish havzalari, 11 ming tomoshabin sig'adigan futbol maydoni, 6 ta tennis korti, voleybol, basketbol va boshqa sport maydonlari bor. U yer «Ko'kcha», «Samarqand darvoza», «Eski shahar» mavzellarida yashovchi maktab o'quvchilari, bolalar bog'chalari va ota-onalarning sog'lomlashtirish joyiga aylangan. O'ttizga yaqin sport to'garaklari ishlaydi.

Birja markazi

«Birja» so'zi hayotimizga kirib kelganiga ko'p bo'lgani yo'q. Xo'sh, u nima degani? Bozor degani. Faqat bu yerda buyum emas, o'zida qimmatli narsalarni aks ettirgan qog'ozlar, aksiyalar sotiladi. Jahon bozoridagi eng qimmatli mollar, oltin, bug'doy, neft, po'lat, aluminiy va boshqalarning kundalik narxlari e'lon qilib boriladi. Birja bozori erkin, unda hamma qatnashishi va ishtirok etishi mumkin. Birja markazi kompyuterlashgan va Internet tarmoq'iga ulangan.

Hayvonot bog'i

Toshkent hayvonot bog'i Markaziy Osiyodagi eng katta hayvonot bog'lari-dan hisoblanadi. U 27 gektar maydonni egallagan. Qurilish inshootlarining o'zi yuzdan oshadi. Bu yerda dunyoning hamma joyidan keltirilgan 150 ka yaqin hayvon turlari yashaydi.

Raqamlar hikoya qiladi

Toshkent shahri 334,8 kvadrat kilometr maydonni egallagan. Aholisi 2,5 millionga yaqin. 474 ta mahalla bor.

Shahar aholisiga 44 ta shifoxona, 124 ta poliklinika, 42 ta yirik sport inshooti, 11 ta dam olish, istirohat bog'lari xizmat qiladi.

Teleminora

Yer yuzidagi eng baland yettita teleminoraning bittasi hisoblanadi. Uning bo'yiga yarasha uzun tarixi ham bor. 1970-yillarda O'zbekistonning aloqa vaziri Moskvaga boradi. U yerda uch oyoqli teleminora maketiga ko'zi tushadi. Ma'lum bo'lishicha, u Iroq hukumatining buyurtmasi bilan tayyorlangan bo'lib, Bag'dod shahrida qurilishi kerak ekan. Biroq Eron bilan Iroq o'rtasida urush chiqib, loyiha loyihaligicha qolib ketadi. Vazir Toshkentga qaytgach, bu haqda yurt rahbari Sharof Rashidovga aytadi va loyihani Toshkentga olib kelishni taklif qiladi. U kishi rozilik bildiradilar. Moskva ham yo'q demaydi. Chunki loyiha uchun juda katta pul sarflab qo'yilgan edi-da. Teleminoraga shaharning eng baland nuqtasi, Yunusobodga boraverishdagi Bo'zsuv kanalining o'ng qirg'og'i tanlanadi. 6 gektar yer ajratiladi. Minoraning loyihasini arxitektorlar N.Terziyev va Y.Semashkolar yaratgan bo'lsalar, uni

Jin ko'chalar, egri-bugri mahallalar o'rnini
Zamonga uyg'un yangi imoratlar egallar,
Shu yag'rinli keng shaharning o'ziga bop to'nini,
O'zbekning o'z uslubida me'morlari tikarlar.

Poytaxtda uch yuz qirqdan ziyod umum-ta'lim maktablari bor.

qurishni E. Morozov, M. Musheyevichlar amalga oshiradilar. Qurish ishlarida 30 dan ortiq qurilish-montaj trestlari ishtirok etadi. Tepa qismini o'rnatishda birinchi marta robotlardan foydalaniladi. Minora 1978–1985-yillarda qurib bitkaziladi va 15-yanvarda ishga tushadi. 105, 110 metr balandlikda «Koinot» restoranlari joylashgan. 220 metrda ob-havoni kuza-tish markazi bor. Bundan tashqari, aloqalarni masofalarga uzatish bo'yicha 20 dan ortiq idora ijarachi hisoblanadilar. Minoraning balandligi 375 metr. Xuddi shunday uch oyoqda turadigan egizagi Yaponiyada qurilgan. Uning balandligi 333 metr. Eng balandi Kanadaning Toronto shahrida qurilgan. 553 metr.

Poytaxt tumanlari

Shayxontohur tumani

Azaldan aholisi zich yashagan tumanlardan biridir. Uning qadimiyligini Shayxontohur, Shayx Zayniddin, Qaffol Shoshiy, Ko'kaldosh madrasasi, Xoja Ahror Valiy masjidlaridan ham bilsa bo'ladi. «Eski juva», «Eski shahar» nomlari ham qadimiyligidan darak beradi. Tumanda sizga tanish bo'lgan Telemarkaz, «Paxtakor» stadioni, Konservatoriya binosi, «Geologiya» muzeyi, «Gulxan», «G'uncha», «Tong yulduzi» bolalar gazeta va jurnallari muharririyatlari ham shu tumanda. O'nlab sanoat, qo'shma korxonalari bor. Mebel,

Teleminora 1978–1985-yillarda qurib bitkazildi. Balandligi 375 metr.

milliy hunarmandchilik, elektr mollari rastalari toshkentliklarga xizmat qiladi.

Tumanning yer maydoni 2446 gektar. 1929-yili tashkil etilgan. Aholisi 275 mingdan ziyod. 49 ta mahalla bor.

Chilonzor tumani

1963-yili tashkil etilgan. Toshkent zilzilasidan keyin (1966) tumanda qurilish ishlari avj olgan. Ungacha bog'lar, ekinzorlar, paxtazorlardan iborat, keng dalalar edi. Zilziladan zarar ko'rgan xonadonlarning ko'pchiligi 4, 9, 12 qavatli uylarga va yangi mahallalarga ko'chib o'tishdi. 220 mingga yaqin aholi yashaydi. Mahallalar soni 49 ta. 39 ta o'rta maktab, 15 ta kollej, 5 ta akademik litsey, 55 ta bolalar bog'chasi bor. Toshkent

Davlat iqtisodiyot universiteti ham shu tumanda.

Bu tumanda yana «Istiqlol» san'at saroyi, Muqimiy nomidagi musiqali drama teatri, Alisher Navoiy nomidagi milliy bog', G'afur G'ulom nomidagi madaniyat va istirohat bog'i, Vohidov nomidagi jarrohlik markazi, Gematologiya va qon quyish ilmiy tekshirish instituti, Respublika salomatlik markazi bor.

Uchtepa tumani

Uchtepa sanoatlashgan tuman hisoblanadi. Uning bag'rida 8 ta yirik sanoat, 74 ta qo'shma korxonalar faoliyat yuritadi. To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqariladigan korxonaning o'zida minglab

ishchilar ishlaydi. Shaharga tarqatiladigan turli-timan 19 turdagi sut mahsulotlari ham shu tuman qo'shma korxonalari-ga to'g'ri keladi. Tumanda 53 ta mahalla bor. 230 ming aholi yashaydi. 43 ta o'rta maktab, 6 ta kollej, 3 ta litsey, 52 ta bolalar bog'chasi, 8 ta kutubxona, 2 ta oliy o'quv yurti bor.

Mirobod tumani

Shahardagi qadimiy tumanlardan. 1929-yili tashkil etilgan. 39 ta mahallada 125 mingdan ziyod aholi yashaydi. Shaharni ma'mur qilish bilan bog'liq 1923 ta qo'shma korxonalar ishlab turibdi. Shundan 18 tasi yirik sanoat korxonalaridir. Tumanda 18 ta o'rta maktab, 8 ta kasb-hunar kolleji, 3 ta

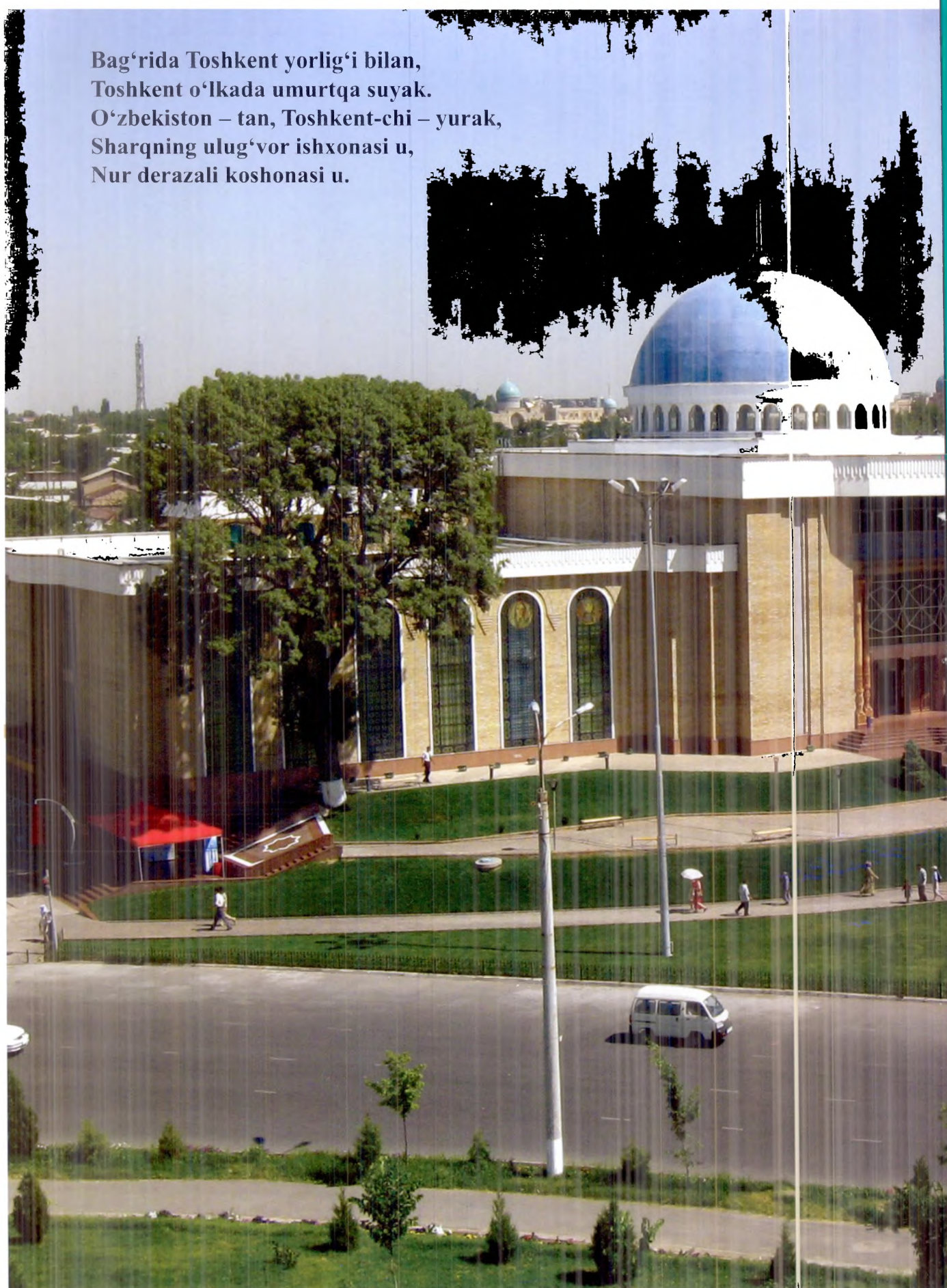
musiqa maktabi, 1 ta akademik litsey, 7 ta oliy o'quv yurti, 1 ta stadion, 6 ta suzish havzasi, 48 ta sport zali bor.

Yakkasaroy tumani

1936-yili tashkil topgan. Aholisi 112 ming. 18 ta mahalla bor. 3 ta oliy o'quv yurti, 7 ta kollej, 2 ta akademik litsey. Bobur nomidagi dam olish bog'i bor. «Qushbegi» mavzesida 1200 o'rinli sport majmuasi bor. Respublikamizga o'qituvchi kadrlarni tayyorlab beradigan Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika universiteti shu tumanda. Qo'shma korxonalarning soni 2100 tadan oshadi.

Bag'rida Toshkent yorlig'i bilan,
Toshkent o'lkada umurtqa suyak.
O'zbekiston – tan, Toshkent-chi – yurak,
Sharqning ulug'vor ishxonasi u,
Nur derazali koshonasi u.

Eski shaharning yangi ko‘rinishi.

Bektemir tumani

Bektemir tumani istiqlol yillarida tashkil etilgan eng yosh tumanlardan. Toshkent viloyatining O'rta Chirchiq tumani bilan chegaradosh. Qamchiq dovoniga olib boradigan «Buyuk Ipak yo'li» shu tumandan o'tadi. Shaharliklar dam oladigan «Rohat» ko'li va shaharda yagona Golf klubi bor. «Nihol», «Bektemir» sport majmualari maktab o'quvchilari va yoshlar bilan hamisha gavjum. 12 ta mahalla, 5 ta o'rta maktab, 12 ta bolalar bog'chasi bor.

Mirzo Ulug'bek tumani

Shahardagi eng katta tumanlardan. 52 ta mahallada 248 ming aholi yashaydi. 32 ta umumiy ta'lim maktabi, 67 ta bolalar bog'chasi, 5 ta oliy o'quv yurti bor. 4 ta mehmonxona, 25 ta shifoxona, 3 ta madaniyat-istirohat bog'lari el-yurt xizmatida.

Sirg'ali tumani

Toshkent zilzilasidan keyin 1967-yili bunyod bo'lgan. Unga asosan birinchi bo'lib uy-joyi buzilib palatkalarda yashayotganlar ko'chirilgan. Imoratlarning ko'pchiligi 5–9 qavatlidir. Bu yerda tez kunda 32 ta mahalla yuzaga keldi. Aholisi 160 mingdan ziyod. Ularga 3 ta shifoxona, 4 ta poliklinika xizmat qiladi. Farzandlari 27 ta zamonaviy maktab va 34 ta bolalar bog'chalariga qatnaydi. Tumanda 2 ta madaniyat va istirohat bog'i bor. Sportga katta e'tibor beriladi. 5 ta sog'lomlashtirish majmuasi, 117 ta bolalar o'yingohlari bor. 1262 ta katta va kichik qo'shma korxonalar mavjud. «Veston-choy» qo'shma korxonasi bir kunda 5 tonna choyni qadoqlashi mumkin.

Yunusobod tumani

Toshkent shimolida joylashgan. 1936-yili tashkil topgan. 58 mahallada 300 mingdan ziyod aholi yashaydi. 58 ta maktab, 73 ta bolalar bog'chasi bor. Qishloq xo'jalik instituti, Pedagogiya, Suv xo'jaligi institutlari shu tumanda 186 ta sport inshootlari va 11 ta madaniyat uyi bor.

Sobir Rahimov tumani

1970-yili tashkil topgan. Bu tumanda 58 ta mahalla, 44 ta maktab, 60 ta bolalar bog'chasi, 13 ta kutubxona, 1 ta kino-teatr, 18 ta shifoxona, 4 ta sport majmuasi, 200 ta bolalar o'yingohlari bor. 20 ta sanoat korxonasi aholi uchun turli-tuman iste'mol mollari ishlab chiqaradi. 300 mingga yaqin aholi yashaydi.

Hamza tumani

Hamza tumani 1968-yili tashkil topgan. 53 ta mahalla bo'lib, 210 mingdan ziyod aholi yashaydi. 34 ta umumiy ta'lim maktablari, 5 ta kollej, 2 ta akademik litsey, 10 ta kutubxona, 46 ta bog'cha bolalarni o'z bag'riga olgan. Tumanda 29 ta yirik sanoat korxonalari bor. Chkalov nomidagi aviatsiya korxonasi, «Моя мечта» yog' kombinati ham shu yerda. 10 ta shifoxona mehnatkashlarga xizmat qiladi.

Ulug' allomalar

Shahrimizdagi ko'pgina joylar ulug' kishilarning nomi bilan bog'liq. Masalan, Shayxontohur majmuasida Shayx Xovandi Tahur, Yunusxon, Qaldirg'ochbiy maqbaralari bor. Ular kim bo'lishgan?

Shayx Xovandi Tahur Xo'ja Ahror

“Foton” aksiyadorlik jamiyati televizorlar, kassa apparatlari, quyosh batareyalari va turli-tuman tranzistorlar ishlab chiqaradi.

Chorsu mehmonxonasi.

valiyga ona tarafdan katta bobo bo'lganlar. 1359-yili vafot etganlar. Maqbarani Xo'ja Ahror qurdirganlar. Maqbaraga Xovandi Tahurning Dovud ismli o'g'li, 1808-yili vafot etgan Toshkent hokimi Yunusxo'ja va Yunusxo'janing o'g'li Toshkent hokimi Sultonxo'ja ham dafn etilgan. Chunki Yunusxo'ja shayxning avlodlaridan bo'lgan.

Yunusxon Zahiriddin Muhammad Boburga ona tomondan bobo bo'lganlar, y'ani, Qutlug' Nigorxonimning otasi. 1416-yili tavallud topgan. Mashhur tarixchi Sharafiddin Ali Yazdiyning qo'lida tahsil olgan. 1485–1487-yillarda Toshkent hokimi bo'lgan. Ajoyib g'azallar yozgan. Maqbarani u kishining og'li Ahmadxon barpo etgan.

Yana bir obida Qaldirg'ochbiy maqbarasidir. Bu yerga kim dafn etilganligi haqida turli rivoyatlar yuradi. Aytishlaricha, Qarlug' urug'ining rahnamosi hazrati Mir shu joyga chodir tikkan ekan. Buni qarangki, odatda uylarga in quradigan qaldirg'ochlar, chodirga uya quradilar. U kishi olamdan o'tgach, shu yerga dafn etiladilar. Va maqbara quriladi. Qaldirg'ochlar endi maqbarani o'zlariga oshyon qilib oladilar. Shunday qilib, Qaldirg'ochbiy nomi bilan mashhur bo'lib ketadi. Chunki qaldirg'ochlar odamsiz joylarga in qurmaydilar-da. Boshqa bir rivoyatda bu yerga qipchoq dashtining malikasi Qaldirg'och dafn etilgan deyiladi. Maqbara boshqalariga o'xshamaydi. U baayni chodir uslubida qad ko'targan.

Aslida katta juz xonlaridan To'labiy deganning maqbarasidir. Tug'ilgan yili 1663, vafoti 1756. Tarixchi Muhammad Solih o'zining «Tarixi jadidayi Toshkand» kitobida «Dashti qipchoq shahzodalaridan birining qabri» deb yozadi. Bu shahzoda shayx Umar Bog'istoniyning

muridlaridan bo'lib, shu yerdan bir parcha joyni qabr uchun so'rab olgan. Shaxzoda o'ta taqvodor bo'lgan. Qaldirg'ochlarni yaxshi ko'rgan. Qancha uya qursa shuncha quvongan. Natijada Qaldirg'ochbiy nomini olgan.

Bobomiz Amir Temur

Albatta, Siz bobomiz Amir Temur haqida ko'pgina ma'lumotlarni bilgingiz keladi. U kishi haqida o'quv darsliklarida yozilgan, hujjatli, badiiy asarlar bitilgan. Kinofilmlar ishlangan. Quyidagi ma'lumotlar ham bobomiz haqida:

Otalari – Amir Tarag'ay. Barlos urug'idan. U kishining bobokalonlari Chig'atoy ulusining lashkarboshilaridan bo'lgan. Tarag'ay bahodur taqvodor bo'lib, shayx Shamsiddin kulolga murid bo'lganlar. «Bahodur» – harbiy unvon bo'lib, janglarda alohida jasorat ko'rsatgan lashkarboshilarga berilgan. Qashqadaryo viloyatining hokimi bo'lmasa ham, hokim darajasida obro'si bo'lgan. Chig'atoy ulusining 21-xoni Qozonxon o'tkazgan yig'ilishning barchasida qatnashgan. Ma'lum darajada sipohlari bo'lgan. Ular Tarag'ay tomonidan to'la ta'minlangan.

Onalari – Takina xotun. U kishi Buxoro shahrining «sadri-sadrush shari'a», ya'ni shahar diniy rahbarining qizi bo'lganlar.

O'zlari – Shahrisabz hududidagi Xo'ja Ilg'or qishlog'ida 1336-yilning 9-aprelida tug'ilganlar. 7 yoshda maktabga borganlar. O'rtoqlari asosan barlos qabilasi bolalari bo'lgan. Ular amaldorlarning, oddiy hunarmand, dehqon oilalarining farzandlari edi. Yosh Temur ko'proq kuchli, baquvvat, va'dasida turadigan bolalar bilan o'rtoq bo'lgan. Ayni paytda kuchsiz, zaif bolalarni o'z himoyasiga

olgan. Bu odat u kishiga bir umr hamroh bo'ldi, «...zo'ravonning zaif ustidan zo'ravonlik qilishiga yo'l qo'ymadim» deb yozgan edilar Sohibqiron umrlarining oxirida. Nohaqlikka yo'l qo'ymaganlar. Shuning uchun hamma u kishini birdek yaxshi ko'rgan. Izlaridan ergashgan. Zehndan Xudo bergan. Rivoyat qilishlaricha 9 yoshda hofizi «Qur'on» bo'lgan ekanlar. Keyinchalik, o'zlarining yozishlaricha, har bir ishni «Qur'on» hukmi bilan qilganlar. Odamning rasmiga qarab kimligini bashorat qila olganlar. «Ilmi qiyofa» ilmini ustozlari shayx Shamsuddindan o'rganganlar.

Bobolari qonidan o'tganmi, ot minib qilich o'ynatishni yaxshi ko'rgan. Bunda padari buzrukvori amir Tarag'ayning lashkarlari orasida tez-tez bo'lishi u kishiga qo'l keldi. O'smir yoshidayoq sipohlar bilan bermalol qilichbozlik qila olar edilar. «Cherik tuzib, navkar olmoqda uch qoidaga amal qildim, – deb yozadilar o'z o'gitlarida, – birinchidan, yigitning kuch-quvvatiga, ikkinchidan, qilichni o'ynata olishiga, uchinchidan, aql-zakovati-yu kamolotiga e'tibor qildim». O'zlarida xuddi shu sifatlar o'smirlik paytlaridayoq bor edi. U kishi tasavvuf va naqshbandiya ma'lumotini ustози Shamsuddin Kuloldan chuqur o'rganadilar. «Piri komil shayx Bahovuddin Naqshbandining: «Kam yegin, kam uxla» degan pand-u nasihatlariga amal qildim», deyilar.

Amir Temur bobomizning «Temur tuzuklari» kitobi juda ko'plab dunyo tillariga tarjima qilingan. Davlatni boshqarish, sarkardalik ilmidan bahramand bo'lganlar. Buyuk Amir Temur 1405-yil 18-fevralda vafot etdilar. Og'izlaridan uchgan so'nggi so'z: «La iloha illolloh» bo'ldi.

Chig'atoy darvoza

Ko'pchilik bu nomni Chingizxonning o'g'li Chig'atoy nomi bilan bog'lashadi. Chig'atoy bu – ulusning nomi. Chig'atoy qabilasi shu Chig'atoy darvozasi qurilgan joyda yashaganlar. Darvoza dastlab Qo'shchi ota deb ham yuritilgan. Uni chig'atoyliklar qo'riqlashgan. Chingizxon Chig'atoy ulusini o'g'li Chig'atoy va uning avlodlariga mulk qilib bergan. Bu mulkka Movarounnahr, Yettisuv, Qashqar kirgan. Ha, juda katta maydonni egallagan. Darvoza shahardagi 111-maktabning ko'chaga yaqin tomonida bo'lgan. Keyinchalik buzilib ketgan.

Baroqxon madrasasi

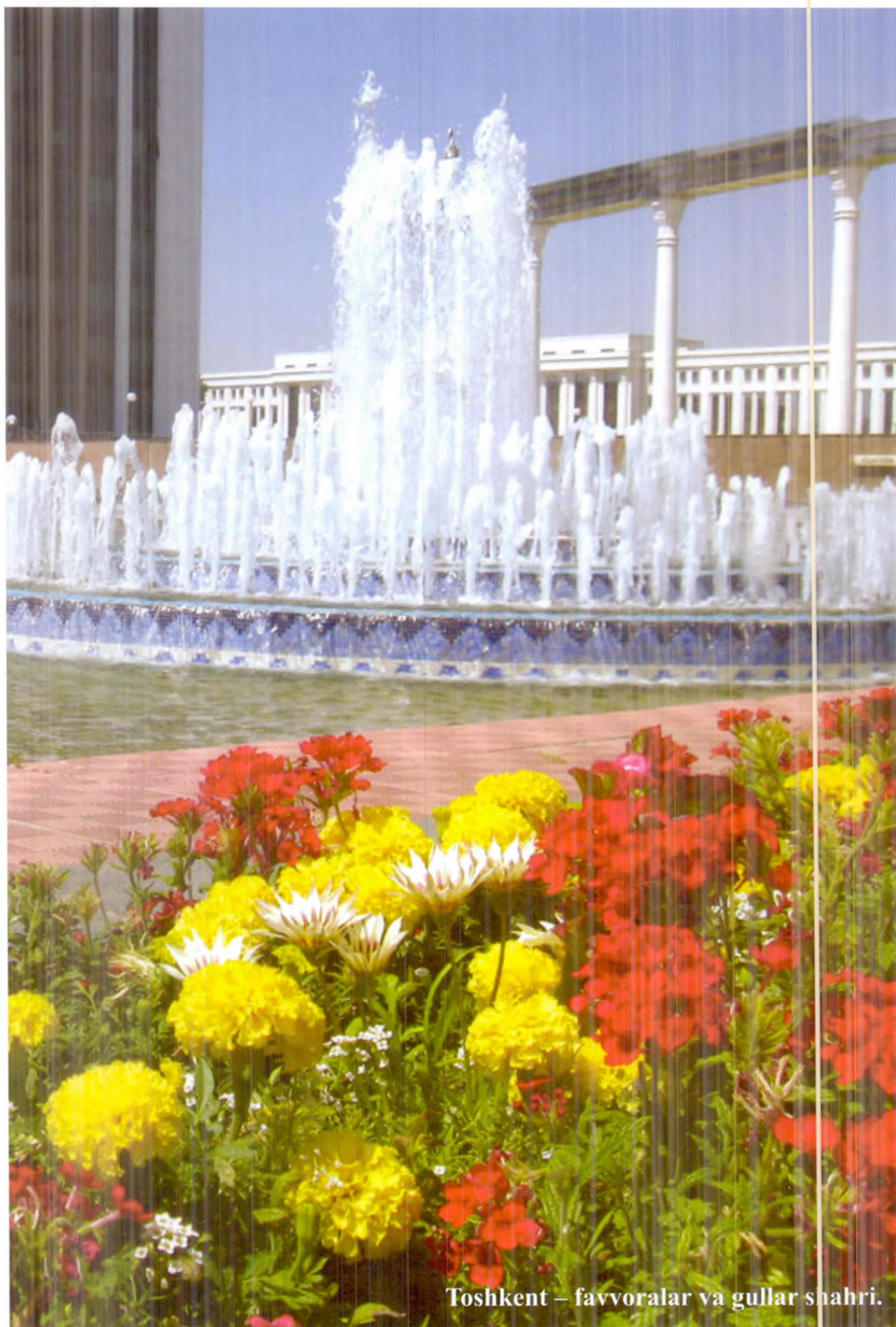
Baroqxon madrasasi XVI asrda qurilgan. 1955–1963-yillari Usta Shirin Murodov rahbarligida ta'mir qilindi. Baroqxon kim bo'lgan? Toshkent xoni Suyunchixo'janing o'g'li. Shayxoniylar sulolasidan. Oldin Toshkent, keyinchalik butun Movarounnahrda xon bo'lgan. 1556-yili vafot etgan. Madrasa mustaqillik yillarida (2007) qayta ta'mirlandi.

Ko'kaldosh madrasasi

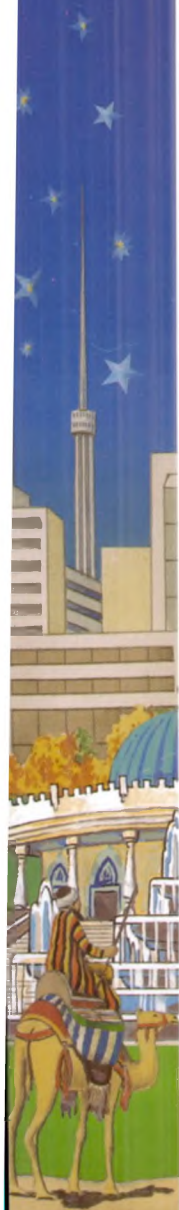
Uni 1569–1570-yillari Buxoro xonining noibi Qulbobo Ko'kaldosh qurdirgan. Bunday madrasalarni Buxoro, Balh shaharlarida ham qurgan. Ular ham «Ko'kaldosh» deb atalgan. Madrasada Muqimiy, Furqat, Xislat, Oltinxon to'ra, Yunus Maqsudiy va Ziyovuddinxon ibn Eshon Boboxon kabi mashhur kishilar tahsil olgan.

Shaharga har kuni bir necha yuz ming kishi kelib ketadi. Uning ozodaligini saqlash uchun 3700 nafar farrosh xizmat qiladi. Yuzlab texnikalar safarbar etiladi.

Toshkent – favvoralar va gullar shahri.

Zangi ota

Poytaxtimizga kelgan sayyohlar, albatta, Zangi ota ziyoratgohida bo'ladi. Zangi ota Xoja Ahmad Yassaviyga ustoz bo'lganlar. Ismlari Oyxo'ja ibn Toshxo'ja bo'lgan. Rivoyat qilishlaricha, u kishi qora-zanji bo'lganlar. Shuning uchun odamlar u kishini Zangi ota deb yuborishgan. Podachilarning piri degan nom olganlar. Xasta mollarni tuzatganlar. Voqea va hodisalarni oldindan bashorat qila olganlar. U kishining xotinlari Anbar ona haqida ham rivoyatlar bor. Zangi ota maqbarasi Amir Temur bobomizning buyruqlari bilan qurilgan. Podachilar piri Zangi ota 1258-yili vafot etganlar. Tug'ilgan yillari noma'lum.

Favvoralar

Favvoralar bog' va xiyobonlar umuman shahar obihavosini salqin ushlab turish uchun xizmat qiladi. Qadimda Toshkent shahrida 500 ta hovuz bo'lgan deyishadi. Bu hovuzlardan odamlar suv ichganlar. Shu bilan birga shahar iqlimi birmuncha mo'tadil bo'lgan. Poytaxtda «Sharq shabboda» deb nomlangan aksiyadorlik jamiyati bor. Bu jamiyat shahardagi 27 ta ulkan favvoralarga xizmat ko'rsatadi. Eng birinchi favvora 1890-yili Toshkentdagi knyaz Romanov saroyida va rus diplomati Polovsev saroyida – hozirgi Xalq amaliy san'ati muzeyi hovlisida qurilgan. Undan keyingi ulkan favvora Navoiy nomidagi teatr maydonida barpo bo'lgan. Hozir favvorasiz bog' va xiyobonlar yo'q hisob. Yangilari qurilishda davom etmoqda. Lekin favvora suvida cho'milish, uni ichish zararlidir. Chunki suvga gipoxlorid kaltsiy, natriy kabi kimyoviy moddalar bilan ishlov beriladi.

Bolalar ijodiyoti uyi

Qurilishi jihatdan respublikamizda yagona bo'lgan bu bino 2005-yil mustaqillik bayramida poytaxt bolalariga sovg'a qilindi. Sharqona minora uslubida qurilgan. Binoning balandligi 28 metr. Aylanma zinalar bilan yuqorisiga chiqish, Eski juva atroflarini tomosha qilish mumkin. Albatta, bino buning uchun qurilmagan. Nomini o'zi aytib turibdi. Bu yerda bolalar ijod bilan bog'liq o'z qiziqishlarini sinab ko'radilar. «Yosh rassom», «Badiiy to'qish», «Kompyuter saboqlari», «Radio elektronika», «Dutor» kabi 40 qa yaqin to'garaklar ishlaydi. Ijodiyot uyi o'z ishini maktablar, mahalla klublarida ham tashkil etgan. Hammasi bo'lib 2974 ta bola shug'ullanadi.

Qadimda bu binoning o'rnida masjid bo'lgan. Keyinchalik u buzib tashlanib Kalinin maydoniga aylantirilgan. Kalinin qizil imperiya deb nom olgan davlatning ilk rahbarlaridan bo'lgan. Shu yerda Eski juva ulamolari bilan uchrashgan. Ko'p va'dalar bergan. Lekin birortasi bajarilmagan. Qaytaga masjid buzib tashlanib o'rniga Kalininga haykal o'rnatilgan.

Shayx Zayniddin bobo

Shayx Zayniddin bobo 1164-yili Bag'dod shahrida dunyoga keladilar. Ko'kcha dahasida Orifon qishlog'i bo'lgan. Ya'ni bilimlilar qishlog'i. Chunki by yerda chillahona bo'lib, Yassaviy tariqatidagi kishilar chilla o'tirganlar, oriflik darajasiga yetganlar. Qishloqning orifon deb atalishi ham shundan. Shayx Zayniddin bobo shu yerga kelib qoladilar va yashay boshlaydilar. Ilmli, karomatli kishi bo'lganlar. Ilmni otalaridan

Bolalar ijodiyoti uyi 2005-yili maktab o'quvchilariga topshirildi.

o'rganganlar. Chunki otalari shayx Shahobiddin Abu Hafs Umar Suxravardiy katta olim bo'lganlar. O'z davrida «Suxravardiyya» tasavvuf tariqatini yaratganlar. «Avoruf ul-maorif» nomli mashhur kitobning muallifi. O'g'illari Shayx Zayniddin bobo ham otalari izidan borib, yurtga tanilganlar. Diniy, dunyoviy masalalarning yechimini topishda u kishiga teng keladigani bo'lmagan. 1259-yili 95 yoshda vafot etadilar. XIII–XIV asrlarda qabrlari ustiga maqbara qurilgan. Amir Temur bobomiz maqbarani bir necha bor ziyorat qilganlar va ta'mirlatganlar. Haqiqiy ta'mirlash ishlari mustaqillik yillarida amalga oshirildi va doimiy ziyoratgohga aylantirildi.

Imom Qaffol Shoshiy

Qaffol Shoshiyning nomlari yurtimiz mustaqil bo'lguncha tilga olinmas edi. Lekin Hastimom degan joy nomi saqlanib kelardi. Bu nom Qaffol Shoshiy nomi bilan bog'liqligini sayyohlar u yoqda tursin, ko'pchilik toshkentliklar ham bilmas edi. Asl ismlari Abu Bakr Muhammad ibn Ali ibn Isnoil al-Qaffol ash-Shoshiy 904–976-yillarda yashab o'tganlar. Al-Qaffol deyilishi u kishi qulf yasovchi usta – hunarmand oilasida tug'ilganlar. Ash-Shosh y degani toshkentlik ekanliklarini bildiradi. U kishini mashhur qilgan narsa nima? Avval boshi o'nlab kitoblarni xalqimizga tortiq etgan bo'lsalar, hayot yo'llari ham ko'p

Qaffol Shoshiy maqbarasi.

ibratli bo'lgan. Qaffol Shoshiy ilm istab, dunyo kezganlar. Tez-tez haj ziyoratlariga borganlar. U paytda Xalifalik Bag'dod shahrida edi. Islom olami shu yerdan boshqarilardi. Yetuk olimlar yurtiga aylangan edi. Shoshiy hazratlari haj safaridan qaytishda, albatta, Bag'dodda to'xtar, olimlardan dars olib, o'zlari ham dars berar edilar. Bir safar Bag'dodga kelib ko'ngilsiz voqeaning ustidan chiqib qoladilar. Gap shundaki, Rum podshosi ivrit tilida xalifaga bir qasida yuborib, yo shu qasidaga munosib javob yozasizlar, yo har yili o'lpon to'laysizlar yoki urushga tayyorlanaveringlar, deb shart qo'ygan edi. O'sha paytda Xalifa Rum podshosi bilan urusha olmas, o'lponni ham to'lay olmas edi. Xatga munosib

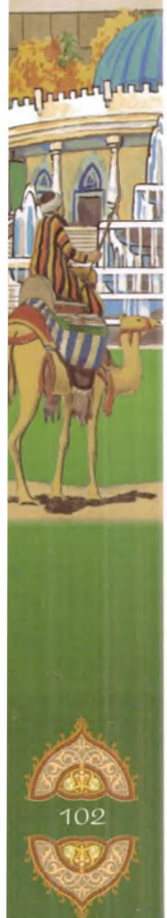
javob yozishdan o'zga chora qolmagan edi. Lekin ivrit tilida munosib she'riy javobni kim yoza oladi? Hammaning boshi qotgan edi. Bu voqeaning ustidan chiqqan Qaffol Shoshiy qasidani uddalaydilar. Uni o'qigan dushman taraf «Musulmonlarning shunday shoirlari borligini bilmas ekanmiz», deb tan berishadi va urush qilish niyatlaridan qaytishadi.

Keyinchalik Xalifalik rumliklar bosib olgan musulmon diyorlarini ozod qilish uchun jihodga o'tlanadi. Bu jihodda Qaffol Shoshiy ham ishtirok etadilar. Ammo dushmanning qo'li ustun kelib, o'n ming chog'li askar asr tushib qoladi. Rum podshosi asirlar orasida o'ziga javob qasidasi bitgan Qaffol Shoshiy borligidan

Poytaxtimiz 2200 yoshda! Bayram tantanalari.

xabar topadi va huzuriga chorlaydi. Podsho Qaffol Shoshiydan «Tavrot»ni ivrit tilidan arab tiliga o'girishni talab qiladi. Agarda aytganini qilsa o'n ming asirni ozod qilib, yana sovg'a-salomlar berishini aytadi. Shunda Shoshiy hazratlari amaldagi «Tavrot»ni emas, Allohdan nozil bo'lgan qadimgi «Tavrot»ni tarjima qilishini aytadi. Chunki amaldagi «Tavrot» o'zgartirilgan, undan Payg'ambarimiz Muhammad alayhissalomning ismlari o'chirilgan edi. Podsho aytganini qilmasa asirlarni ham, o'zini ham o'ldirishini aytadi. Qaffol Shoshiy unamaydilar. Oxiri podsho u kishining shartiga rozi bo'ladi. Shoshiy hazratlari «Tavrot»ni qisqa vaqt ichida ivrit tilidan arabchaga tarjima qiladilar. O'n ming asirni ozod qilib, Bag'dodga qaytadilar. Shunda xalifa bu ishning mukofotiga nima tilashlarini so'raydi. Hazrat Toshkentning ariq va kanallari eskirib, ko'milib, aholi suvdan qiynalayotganini aytadilar. Shunda xalifa Toshkent hokimiga noma yozib, xazinadan 160 ming tanga pul ajratadi. Ariqlar, kanallar qayta qazilib, shahar suvga mo'l bo'ladi. «Odob ul-qozi» – «Qozi odobi» kitobi, yigirma jildlik «Qur'on» tafsiri Movarounnahrda katta shuhratga ega bo'lgan. Xalq u kishini Xastiimom – Hazratiimom deb atashgan. Maqbaralari 1541–1542-yillarda Toshkent hokimi Baroqxon – Navruz Ahmadxon topshirig'i bilan me'mor G'ulom Husayn loyihasi asosida qayta qurilgan.

Salor arig'i

Ko'pchilik toshkentliklar Salor bu ariqning nomi bo'lsa kerak, deb, o'ylashadi. Chunki Salor arig'i qadimdan ma'lum. Hozirda ham Salor nomi bilan poyezd, avtobus, tramvay bekatlari, hatto

mavzelar bor. Salor qadimgi turkiy qabila nomidir. Ularning bir qismi XIV asrning 60-yillarida Xitoyga ko'chib ketgan. Qolgan qismi qabila nomi bilan atalgan Salor arig'i bo'ylarida dehqonchilik bilan shug'ullanganlar. Yana «Salor» so'zining forsiy – lashkarboshi degan ma'nosi ham bor. Yana mazkur atamani o'g'izlar xoni Degixonning o'g'li Salur nomi bilan ham bog'liq deyishadi.

Oloy bozori

Shahrimizdagi eng chiroyli bozor. Unda bo'lganingizda nomi haqida o'ylab ko'rganmisiz. Balki nomi nega bunaqa deb qiziqqan bo'lishingiz ham mumkin. Oldi-sotdi qilinadigan bu kichkina maydon 1928-yildan Oloy bozori deb nomlana boshlandi. Albatta, unga mahalliy aholi shunday nom bergan. Xo'sh, bu nom qayerdan kelib chiqqan? Oloy so'zi qadimgi turkiyda olamon, to'da ma'nolarini anglatadi. Ruslar Toshkentni egallagandan keyin bozor o'rniga kazarma qurishadi. Mahalliy aholi meva-cheva, sut-qatiq sotish uchun toplana boshlashgan. Natijada o'sha to'planganlardan bozor paydo bo'lgan.

Qorasuv

Qorasuv massivida yashovchi kattayu kichik bu nomni Qorasuv arig'i bilan bog'liq bo'lsa kerak deb o'ylashadi. Toponomik ma'lumotlarda yerdan sizib chiqadigan zax suvlarini «qorasuv» deb atashgan.

No'g'oyqo'rg'on

Albatta, shahar bozorlari, supermarketlarda bo'lganingizda pomidor va kartoshkalarga ko'zingiz tushadi.

Poytaxtning barcha mahalla va kvartallarida minglab bolalar o'yiingohlari tashkil etilgan.

Aytishlaricha, bu sabzavotlarni ilk bor no'g'ayqo'rg'onlik dehqonlar yetishtirgan deyishadi. No'g'ayqo'rg'onliklar kim edi? 1820-yillarda Rossiyaning uzoq muddatli harbiy xizmatidan bosh tortgan musulmon tatar yigitlari Toshkent hokimidan panoh so'rashadi. Hokim ularga Salor arig'ining chap tomonidagi Kuvandtepani in'om qiladi. Uning yana bir nomi Qo'g'ayitepa. Natijada Mulla Vali boshchiligida hozirgi No'g'ayqo'rg'on mahallasi barpo bo'ladi. Ular o'zlari bilan ilk bor kartoshka va pomidor urug'larini olib kelishgan ekan.

Qoryog'di

Ko'kcha dahasidan kunbotis niga qarab yurilsa, Shtab degan bekat keladi. Shtab Toshkent zilzilasiidan keyin paydo bo'lgan. Bu joylar zilzilaga cha poliz ekinlari ekiladigan dalalar bo'lgan. Yer silkinganidan keyin ko'pgina mahallalar shu taraflarga ko'chib o'tishdi. «Shtab» qurilish materiallari tarqatiladigan, sotiladigan markaz bo'lib qoldi. Toshkentdagi eng cadimgi Qoryog'di mahallasi ham shu tarafga ko'chib o'tdi. Oldingi manzili qayerda bo'lgan? «Paxtakor» stadioni o'rnida. Uning nomiga kelsak, qadimga ushbu mahalla xotin-qizlari birinchi qor

yoqqan kuni qoryog‘di bayrami qilishar ekan. Mahalla aylanib pul, shirinliklar yig‘ishar ekan. Nom shundan qolgan deyiladi.

Teshikqopqa

Nima uchun «Teshikqopqa» degan savol ko‘pchilikning xayolidan o‘tishi tabiiy. Balki o‘sha yerda yashovchilar ham bilmas. Ayniqsa, bolalar. Gap shundaki, Toshkentning mudofaa devorlari shu yerdan o‘tgan. Qabrston esa, tashqarisida bo‘lgan. Unga Qorasaroy darvozasi orqali o‘tilgan. Yog‘in-sochinli kunlarda bu qiyinchilik tug‘dirgan. Shuning uchun aholi qabristonga va shu tarafdin dehqonchilik ishlariga o‘tish uchun devordan teshik ochib berishni so‘raydilar. Toshkent hokimi Darvishxon bunga rozi bo‘ladi. Natijada teshik ochiladi. U zarur paytda ochilgan, boshqa paytda yopiq turgan. Shu-shu, nomi Teshikqopqa – Teshik darvoza bo‘lib qolgan. U XVI asrga oiddir.

Allon

1988-yili qadimgi nomi Allon deb atalgan ko‘chada yashovchi keksalar shikoyat bilan chiqishadi. Sababi bu ko‘chaning nomi «Sberkassa» deb o‘zgartirilgan edi. Shikoyat xati joylar nomi bilan shug‘ullanuvchi idora yig‘ilishida ko‘rib chiqiladi. Unda olimlar ham ishtirok etadi. Navoiyshunos olim Yoqubjon Sarimsoqovning aytishicha, «Olon» so‘zi Mahmud Koshg‘ariy asarlarida uchraydi. U shahar chekkasi degani ekan. Mustaqlligimiz sobiq shorolar davrida ataylab yo‘q qilingan juda ko‘p joylar nomini qayta tikladi.

Hofiz Ko‘hakiy

U kishining to‘liq ismi-shariflari Sulton Muhammad Hofiz Toshkandiy. Hofiz Ko‘hakiy taxalluslari. Ko‘kcha dahasida XVI asrda yashab o‘tgan buyuk allomalardan. U kishi Mirzo Ulug‘bekning shogirdi Ali Qushchining nabirasi bo‘lganlar. Qator Arab davlatlariga safar qilganlar. 1528-yili Hindistonda Bobur huzurida, 1569-yili Akbarshoh huzurida bo‘lgan. «Chingiz avlodlari tarixi», «Tarixi Toshkand» kitoblarini yozganlar. Juda ko‘p asarlarni arab va fors tillaridan tarjima qilganlar. Madrasalar qurdirganlar. O‘zlari dars berganlar. Qabrlari Qaffol Shoshiy maqbarasiga kiraverishda o‘ng tarafda.

Qozirabod

Qozi raboti degan ma‘noni anglatadi. Qadimda bu joylar Beshyog‘och dahasiga qaragan bo‘lib, shahar qal‘asidan tashqarida bo‘lgan. Qozikalon Boqixon shaharga kiraverishda savdogarlar qo‘nim topishi, to‘xtab o‘tishini o‘ylab rabot soldirgan. Rabot oldida do‘konlar, choyxonalar bunyod bo‘ladi. Shu-shu, bu yerning nomi Qozirabot bo‘lib qoladi. Ana shunday, xalqqa qilingan misqolcha yaxshilik e‘tiborsiz qolmagan.

Do‘mbirabod

Bu nomning kelib chiqishi antiqa. Mahalla guzarida Mirsoat ismli qassob go‘sh t do‘koni ochgan. Uning aqli zaif bir o‘g‘li bo‘lib, har mol so‘yganda do‘mbira chalib turgan. Do‘mbira ovozini eshitishlari bilan odamlar go‘sh t olish uchun borganlar. Shu bilan barobar Mirsoat qassob do‘mbiradek semirib ham ketgan deyishadi. Do‘mbirobod nomi shundan qolgan.

Sag‘bon

Hozir bu ko‘cha eng obod, keng ko‘chalardan biriga aylangan. Bu ko‘chaning tarixi ancha olis. U qadimdan Eski juva bozorini shimoli-sharq bilan bog‘lagan. Dasht taraflardan bozorga olib kelinadigan chorva mollari shu ko‘chadan o‘tgan. Sotilmay qolganlari shu ko‘chada yashovchilarning uyida saqlangan. Mol bozorining jaloblari, farroshlari aksariyat shu ko‘chada yashagan. Natijada arabcha «Suqbon» – «bozor qorovuli», degan nom olgan. Keyinchalik xalq tilida «Suqbon» – «Sag‘bon»ga aylanib ketgan. 1847-yili Toshkent hokimi Aziz parvonachi zulmiga qarshi qo‘zg‘olon shu mahalladan boshlangan. Unga shoyido‘z Muhammad Yusuf hoji boshchilik qilgan. Habibulla Qodiriy o‘z esdaliklarida Abdulla Qodiriy «O‘tkan kunlar»dagi Yusufbek hojini shu kishi timsolida yaratganliklarini aytadilar.

Qorasaroy

Kamina Qorasaroy ko‘chasidan borayotib, maktabdan qaytayotgan bir boladan so‘radim:

– O‘g‘lim, nimaga ko‘changlarni nomi Qorasaroy?

– Ilgari bu yerda saroy bo‘lgan ekan. Unga o‘t tushib, qorayib ketgan ekan, – dedi.

Ha, ko‘pchilik «Qora» so‘z ni rang ma‘nosida tushunadilar. «Qora» turkiy so‘z bo‘lib, katta, kuchli, qudratli degan ma‘noni ham anglatadi. Qorasaroy bir qancha katta va kichik urug‘larni birlashtirgan katta saroy qabilasi tarixidagi urug‘ning nomidir. O‘rtasaroy, Yakkasaroy atamaları ham qadimgi «Saroy» qabilasining nomi bilan bog‘liq bo‘lishi kerak. Ko‘pchilik saroyini uy, qasr ma‘nosida ham tushunadilar. Bunday qaraganda uysaroy ham bir nechta katta kichik xonalarni birlashtiradi.

*Sharq janubidagi shavkatli poytaxt,
Toshkent, sen o‘zingsan azim poema.
Seni asrab keldi ona kabi vaqt
Hech qachon yo‘limni tugatdim dema.
Sen mangu shaharsan, kunday bezavol,
Seni ta‘rif qilgan dostonchining ham
Baytlari tugashi, bu – amri mahol.*

Maqsud Shayxzoda

(Kitobdagi Toshkent madhiyasi bilan bog‘liq she‘rlar shoir Maqsud Shayxzodaning «Toshkentnoma» kitobidan olindi.)

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *Islom Karimov*. «Ma'naviy yuksalish yo'lida». «O'zbekiston» nashriyoti, 1998-yil.
2. *Islom Karimov*. «Yuksak ma'naviy – yengilmas kuch». «Ma'naviyat» nashriyoti, 2008-yil.
3. «Temur tuzuklari». «G'afur G'ulom» nashriyoti, 1991-yil.
4. «Amir Temur o'gitlari». «Navro'z» nashriyoti, 1992-yil.
5. «Город победивший стихию». *У. Абдураззаков, Г. Пулатов*. O'zbekiston nashriyoti, 1974-yil.
6. «Toshkent bo'ylab toponomik sayohat». *A. Muhammadkarimov*. «Akademiya» nashriyoti, 2000-yil.
7. «Toshkentnoma», *Abdulaziz Muhammadkarimov*. «Movarounnahr» nashriyoti, 2004-yil.
8. «Toshkent tarixi». *D.A. Alimova, M.I. Филанович*. «Apt Flex» nashriyoti, 2007-yil.
9. «Hazrati imom». (Hastimom). *Usmonxon Alimov*. «Movarounnahr» nashriyoti, 2008-yil.
10. «Toshkent oqshomi» gazetasi to'plami.
11. «Toshkent». Qomus. 1983-yil.
12. *Maqsud Shayxzoda* «Toshkentnoma», doston.

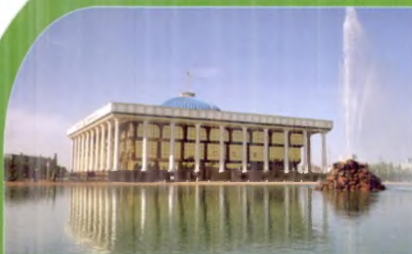
Bosh tahririyatdan:

Aziz o'quvchi, ushbu kitob ulkan shahrimiz haqidagi kichik bir urinishdir. Izlanishlarimiz, kitobni yanada mukammal qilish ishlari davom etadi. Poytaxtimizning 2200 yilligi munosabati bilan matbuotda yangi-yangi tarixiy lavhalar, topilmalar e'lon qilinishi tabiiy. Bu ulug' sanani nishonlashdan maqsad ham shu. Nasib qilsa ular bilan kitobning keyingi nashrlarini to'ldirish niyatimiz bor. Bu xayrli ishda Sizlarning ham faol ishtirok etishingizni istar edik. Marhamat, Toshkent tarixi, toponomikasiga, ulug' allomalarga oid yangi ma'lumotlar bo'lsa yozib yuboring.

Bizning manzil:

100000, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41.
Telefonlar: 236-78-80, 236-56-07.

Toshkent - 2200

«SHARQ» – BOLALARGA

ERTAKLAR — YAXSHILIKKA YETAKLAR

Janni Rodari
**JELSONINO
YOLG'ONCHILAR
MAMLAKATIDA**

ONA SHAHRIM –
TOSHKENTIM

MURODBOY NEZOMOV

KENJATOY

To'liqin HAYIT

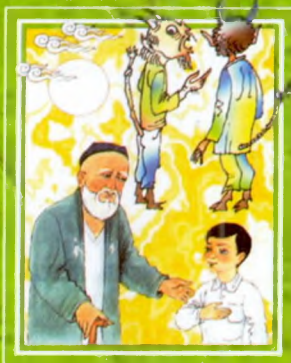
**QORA
SHAHZODA**

эркин малик

**ШАЙХОУБАЧЧАННИНГ
НАИРАҒАТЛАРИ**

ИККИНЧИ КИТОБ

ZAFAR ISOMIDDIN

**ARSLONSHOHNING
PATIRI**

Muallif va nashrga tayyorlovchi Erkin Malik
ONA SHAHRIM — TOSHKENTIM

Toshkentning 2200 yilligiga

Mas'ul muharrir tarix fanlari nomzodi *Faxriddin Hasanov*
Suratlar muallifi *Jamshid Rashidov*

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati
Toshkent – 2009

Muharrir *Barnobek Eshpo'latov*
Badiiy muharrir *Feruza Basharova*
Tex. muharrir va dizayner *Diana Gabdraxmanova*
Musahhihlar: *J. Toirova, M. Ziyamuhamedova*

ISBN 978-9943-00-422-1

Bosishga ruxsat etildi 3.07.2009. Bichimi 60x90 1/8. «Times» garniturası.
Ofset bosma. Shartli bosma tobog'i 14,0. Nashriyot-hisob tobog'i 21,0.
Adadi 3000 nusxa. Buyurtma № 386.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi,
100000, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41.